

CUMHURİYET'İN KURULUŞU, SİYASAL AKIMLAR VE TARİHYAZIMI ÜZERİNE YENİDEN DÜŞÜNMEK KONFERANSI

23 - 24 Ekim 2025 | Şile Kampüsü

FEYZİYE MEKTEPLERİ VAKFI

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

İKTİSADİ, İDARİ VE SOSYAL BİLİMLER FAKÜLTESİ

İçindekiler

İçindekiler 1
Sunuş 3
Konferans Programı – 23 Ekim 2025 (1. Gün) 4
Konferans Programı – 24 Ekim 2025 (2. Gün) 5
Ortanın Solu, Reislamizasyon ve Laikliğin Yeniden Yorumu: CHP–MSP Deneyimi 6
Fransız Basınında Türkiye Cumhuriyeti'nin Tarih Yazımı: 1923–1939 Arasında Modernleşme ve Uluslararası Kimlik Algısı 7
Kızıl Hilâfet mi Laik Cumhuriyet mi? 1921-25 Sol Basınında "Din-Devlet Diyalektiği" ve Ernst Bloch'un Perspektifinden Ütopya 9
"İrtica"dan Devletle Müzakereye: Erken Cumhuriyet'te Din-Devlet İlişkileri ve Madunlar, 1925–1960 10
Cumhuriyet'in Hafıza Siyaseti ve İtibar İadesi: Türkiye'de Yeniden Gömülme Törenleri 12
Geçmişin Dijital Hafızası: Türkiye'de 20. Yüzyıl Siyasal Unsurlarının Sosyal Medyada Yeniden Üretimi 13
Kurucu Anlatılardan *Geri Dönüş*lere: Cumhuriyet Tiyatrosunda Bellek ve Dramaturgi 14
Donanma Cemiyeti ve Silah Sanayii: 60'lı Yıllardan Kuruluş Dönemine Bakmak 15
Peki Kadınlar Ne Düşünüyordu? Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun Kadın Hareketi Perspektifinden Ele Alınması 16
Feminist Tarihyazımının Görmediği: 1925-1945 Yıllarında Bağımsız Bir Sosyalist Feminist, Sabiha Sertel 17
Erken Cumhuriyeti Kadın Sorunlarıyla Eleştirmek; Ulus Devletin Sınırları ve Feminist Tarih Yazımı İmkânı Açısından Fatma Nudiye Yalçı 18
Bir Kayıp Halka Olarak Türkiye'de Ulusal Liberalizm ve Reformizm (1908-1950) 19
Milli Kimliğin Oluşumunda Sentezci Arayışlar: Türk Muhafazakârlığı, Kurtuluş Savaşı ve Batı 20
Kurtuluşun Anayasası Olarak 1921 Anayasası 21
Kemalizm'den Kemalizmlere: 1924-25'te İtalyan Faşizmi Karşısında Kemalistler 22
Türkiye'de Kayıp Kurumlar, Kayıp Vakıflar ve Kayıp Arşivler: Tarih Yazımında Sessiz Boşluklar 23
Eleştirel Otobiyografi Literatürü Açısından Nutuk'un Eleştirisi 24
Çok Partili Rejimin Eşiğinde Türkiye'nin Modern Tarihi'ne Ait Siyasal ve Toplumsal Hafızalar 25
Devlet, Köylü ve Büyük Toprak Sahibi: Aşarın Kaldırılması Nasıl Tartışıl(ma)dı? 26
Burjuvazi Kayıp Devleti Arıyor: Türkiye'de Sınıflar ve Devlet 27
Yarım Kalan Devrim: Mahmud Esad Çevresi ve Mesleki Temsilin Taşradaki Yansımaları 28
Cumhuriyetin Taşrası 29
Belgenin Diline Teslim Olmak: Fevzi Çakmak ve İnsan Hakları Cemiyeti Örneğinde Tarih Anlatımında Solcu Olmak ya da Sol ile İlişkilendirilmek 30

Türkiye'de Sosyalistlerin (1960–1980) Yeni Türk Devletinin Kuruluş Sürecine Yönelik Tutumları.....31
Kurtuluşun Gölgesinde Arayış: Erken Cumhuriyet Döneminde Sosyalist Akımların İdeolojik Yönelimleri ve Tarihsel Anlatılarla Kurduğu İlişki 32
Özgeçmişler 33

Sunuş

Mondros Mütarekesi'nden Takrir-i Sükûn Kanunu'na uzanan dönem, Millî Mücadele'nin yürütüldüğü, saltanat ile hilafetin kaldırılarak Cumhuriyet'in ilan edildiği, ulusal ve seküler karaktere sahip yeni rejimin temellerinin atıldığı bir kuruluş sürecidir. Bu dönemde siyasal yelpaze oldukça genişlemiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidardan düşmesinin ardından birçok sol akım etkinlik kazanmış; korporatist ve halkçı programlar etrafında toplanan İttihatçılar, İstanbul ve Ankara'daki liberal ve muhafazakâr çevrelerle birlikte siyasal alanı çeşitlendirmiştir. Bu çok-aktörlü dönem, Halk Fırkası karşısında muhalif bir odak haline gelen Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın (TpCF) Kasım 1925'te kapatılmasıyla sona ermiş; Serbest Cumhuriyet Fırka istisnası dışında, II. Dünya Savaşı sonrasına kadar sürecek yeni bir tek-partili dönem başlamıştır.

Bu konferansta ilk olarak, Cumhuriyet'in kuruluş sürecini, bu sürecin farklı siyasal aktörler tarafından nasıl kavramsallaştırıldığını tartışmaya açmak istedik. Sol hareketlerden Halk Zümresi'ne, İkinci Grup içindeki muhafazakârlardan TpCF çevresindeki liberal muhalefete uzanan geniş kesimlerin, söz konusu dönüşüm sürecini nasıl, hangi tarihsel ve ideolojik kategoriler doğrultusunda değerlendiği sorusu konferansta tartışılmasını istediğimiz en önemli konulardan birini oluşturdu. Tartışmaya açmak istediğimiz bir diğer konu ise kuruluş sürecinin sonraki yıllarda belli başlı siyasal akımlar tarafından nasıl anlamlandırıldığıydı. Bilindiği gibi Türkiye'de, II. Dünya Savaşı'ndan sonra milliyetçi ve uç-sağ eğilimlerden sosyal demokrat ve sosyalist hareketlere, İslami ve muhafazakâr akımlardan merkez sağ yönelimlere uzanan geniş bir siyasal yelpaze ortaya çıktı. Bu akımların Türkiye'nin mevcut koşullarına ilişkin tahlilleri ve ideolojik yönelimleri ile Millî Mücadele'den Cumhuriyet'in ilk yıllarına uzanan kuruluş sürecine dair tarihsel anlatıları arasında nasıl bir ilişki olduğu sorusu konferansımızın gündeminde olmasını istediğimiz konular arasında yer aldı.

Konferans için yaptığımız açık çağrı oldukça spesifik bir içeriğe sahip olduğu halde beklentilerimizin ötesine geçen sayıda ve nitelikte tebliğ başvurusu aldık. Bu sayede toplumsal cinsiyetten bellek ve temsil mekanizmalarına, siyasal ideolojilerden arşivler ve kaynaklar meselesine uzanan farklı ama birbiriyle ilintili konulara odaklanan zengin bir konferans içeriği ortaya çıkarabildik. Görünen o ki kavramsal, tarihsel ve Türkiye'ye özgü boyutlarıyla cumhuriyet hakkında daha fazla entelektüel ve akademik üretim yapmaya, konuşmaya ve tartışmaya ihtiyacımız var.

Tüm katılımcılara ve bizi kırmayarak panel tartışmacısı olmayı kabul eden hocalarımıza teşekkür eder, herkes açısından verimli bir etkinlik olmasını dileriz.

Ekim 2025

Rabia Karakaya Polat
Erol Ülker
Bahadır Er
İlgi Doğa Albasar

Konferans Programı – 23 Ekim 2025 (1. Gün)

09:30 – 09:45	**Açılış**
Aslı Şen Taşbaşı, *Işık Üniversitesi İİSBF Dekanı*	
09:45 – 10:30	**Açılış Konuşması**
Hasan Bülent Kahraman, *Işık Üniversitesi Rektörü*	
10:30 – 10:45	**Kısa Ara**
10:45 – 12:15	**Panel 1: Sekülerleşme, Din ve Laiklik** **Tartışmacı: Umut Azak**
Kerem Hocaoğlu	*Ortanın Solu, Reislamizasyon ve Laikliğin Yeniden Yorumu: CHP-MSP Deneyimi*
Zeynep Ceylan Şahin	*Fransız Basınında Türkiye Cumhuriyeti'nin Tarihyazımı: 1923-1929 Arasında Modernleşme ve Uluslararası Kimlik Algısı*
İsmet Yiğit	*Kızıl Hilafet mi, Laik Cumhuriyet mi? 1921-25 Sol Basınında "Din-Devlet Diyalektiği" ve Ernst Bloch'un Perspektifinden Ütopya*
Hüseyin Kurt	*"İrtica"dan Devletle Müzakereye: Erken Cumhuriyette Din-Devlet İlişkileri ve Madunlar, 1925-1960*
12:15 – 13:15	**Öğle Yemeği**
13:15 – 14:45	**Panel 2: Bellek, Temsil ve Siyaset** **Tartışmacı: Sinan Yıldırmaz**
Sevil Dumanoğulları	*Cumhuriyet'in Hafıza Siyaseti ve İtibar İadesi: Türkiye'de Yeniden Gömülme Törenleri*
Sertaç Galip Genç Sinem Arslan	*Geçmişin Dijital Hafızası: Türkiye'de 20. Yüzyıl Siyasal Unsurlarının Sosyal Medyada Yeniden Üretimi*
Eylem Ejder	*Kurucu Anlatılardan Geri Dönüşlere Cumhuriyet Tiyatrosunda Bellek ve Dramaturgi*
Beril Çakır Özlem Kayhan Pusane Erol Ülker	*Donanma Cemiyeti ve Silah Sanayii: 60'lı Yıllardan Kuruluş Dönemine Bakmak*
14:45 – 15:15	**Kahve Arası**
15:15 – 16:30	**Panel 3: Feminizm-Toplumsal Cinsiyet** **Tartışmacı: Gülhan Balsoy**
Hale Överoğlu	*Peki Kadınlar Ne Düşünüyordu? Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun Kadın Hareketi Perspektifinden Ele Alınması*
Başak Tuğ	*Feminist Tarihyazımının Görmediği: 1925-1945 Yıllarında Bağımsız Bir Sosyalist Feminist, Sabiha Sertel*
Tuba Demirci	*Erken Cumhuriyeti Kadın Sorunlarıyla Eleştirmek; Ulus Devletin Sınırları ve Feminist Tarihyazımı İmkanı Açısından Fatma Nudiye Yalçı*

Konferans Programı – 24 Ekim 2025 (2. Gün)

09:00 – 10:30	**Panel 4: Siyasal İdeolojiler ve Cumhuriyet** **Tartışmacı: Ömer Turan**
Doğan Gürpınar	*Bir Kayıp Halka Olarak Türkiye'de Ulusal Liberalizm ve Reformizm (1908-1950)*
Zeyneb Çağlıyan İçener	*Milli Kimliğin Oluşumunda Sentezci Arayışlar: Türk Muhafazakarlığı, Kurtuluş Savaşı ve Batı*
Hasan Kılıç	*Kurtuluşun Anayasası Olarak 1921 Anayasası*
Buğra Can Bayçifci	*Kemalizm'den Kemalizmlere: 1924-25'te İtalyan Faşizmi Karşısında Kemalistler*
10:30 – 11:00	**Kahve Arası**
11:00 – 12:15	**Panel 5: Kaynaklar, Arşivler, Yeni Yaklaşımlar** **Tartışmacı: Murat Metinsoy**
Sultan Serter	*Türkiye'de Kayıp Kurumlar, Kayıp Vakıflar ve Kayıp Arşivler: Tarihyazımında Sessiz Boşluklar*
Onur Alp Yılmaz	*Eleştirel Otobiyografi Literatürü Açısından Nutuk'un Eleştirisi*
Murat Hatip	*Çok Partili Rejimin Eşiğinde Türkiye'nin Modern Tarihi'ne Ait Siyasal ve Toplumsal Hafızalar*
12:15 – 13:15	**Öğle Yemeği**
13:15 – 14:45	**Panel 6: Sosyal Sınıflar ve Siyasi Temsiliyet** **Tartışmacı: Nurşen Gürboğa**
Yavuz Selim Karaburun Ozancan Bozkurt	*Devlet, Köylü ve Büyük Toprak Sahibi: Aşarın Kaldırılması Nasıl Tartışıl(ma)dı?*
Ekin Mahmuzlu	*Burjuvazi Kayıp Devleti Arıyor: Türkiye'de Sınıflar ve Devlet*
Osman Akar	*Yarım Kalan Devrim: Mahmud Esad Çevresi ve Mesleki Temsilin Taşradaki Yansımaları*
Emre Erkan	*Cumhuriyetin Taşrası*
14:45 – 15:15	**Kahve Arası**
15:15 – 16:30	**Panel 7: Sol ve Tarihyazımı** **Tartışmacı: Neslişah Leman Başaran-Lotz**
Mithat Kadri Vural	*Belgenin Diline Teslim Olmak: Fevzi Çakmak ve İnsan Hakları Cemiyeti Örneğinde Tarih Anlatımında Solcu Olmak ya da Sol ile İlişkilendirilmek*
Halil Akkurt	*Türkiye'de Sosyalistlerin (1960-1980) Yeni Türk Devletinin Kuruluş Sürecine Yönelik Tutumları*
Erdem Ayçiçek	*Kurtuluşun Gölgesinde Arayış: Erken Cumhuriyet Döneminde Sosyalist Akımların İdeolojik Yönelimleri ve Tarihsel Anlatılarla Kurduğu İlişki*
16:30 – 17:00	**Değerlendirme**
Rabia Karakaya Polat & Erol Ülker	

Ortanın Solu, Reislamizasyon ve Laikliğin Yeniden Yorumu: CHP–MSP Deneyimi

Kerem Hocaoğlu

Bu bildiri, Soğuk Savaş koşullarında dinin siyaset alanında yeniden yapılandırılmasına, başka bir ifadeyle "Reislamizasyon" sürecine karşı Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) laiklik anlayışında yaşadığı dönüşümü Ortanın Solu politikası üzerinden ele almaktadır. CHP, 1965 sonrası süreçte kitle partisine dönüşüm hamlesini, dinsel söylemin merkez sağ aktörler eliyle araçsallaştırılmasına verdiği sosyal adalet temelli yanıtla birlikte değerlendirmektedir. Ecevit ve Mülkiye Cuntası'nın yönlendirdiği bu yeni çizgi, yalnızca siyasal söylemi değil, aynı zamanda Cumhuriyet'in kuruluşuna ilişkin tarihsel anlatıyı da yeniden kurma iddiası taşımıştır. Ecevit'in genel sekreterliğinde başlayan laiklik yorumundaki evrilmenin sonuçları, 1969 ve 1973 seçimlerinde daha görünür hâle gelmiştir. Bu yeni laiklik yorumu, sosyal adaleti dinsel referanslarla birlikte temellendirmeye çalışan özgün bir arayıştır.

Öte yandan, Soğuk Savaş döneminde Türkiye'de Reislamizasyon süreci yaşanmıştır. Rabıta, Kutub çevirileri, İlim Yayma Cemiyeti'nin etkinliği, Diyanet kadrolaşmaları ve Nurculuğun devlet içindeki yükselişi gibi gelişmeler, dönemin siyasal gündeminde önemli bir yer tutmuştur. Ecevit'in bu sürece karşı geliştirdiği sosyal adaletçi hat, yalnızca bir seçim stratejisi değil, aynı zamanda kuruluş ideolojisinin yeni bir yorumuydu. Mülkiye Cuntası'nın katkılarıyla şekillenen bu yaklaşım, laikliği halkçılık çizgisine oturtmuştur. 14 Ekim 1973 seçimleri sonrası kurulan CHP–MSP koalisyonu ise bu ideolojik dönüşümün somut bir siyasi tezahürü olarak değerlendirilebilir. İnönü'nün genel başkanlığı döneminde, Erken Cumhuriyet'in laiklik hassasiyetleri öncelikli olarak korunurken; Ecevit ve arkadaşları, Avrupa'daki sosyal demokrat partilerin çizgisine yakın, daha esnek bir hat izlemiştir. Bu farklılık, 14 Ekim seçimlerinde belirginleşmiş ve CHP'nin MSP ile sosyal adalet ortak paydasında geçici de olsa buluşabilmesini mümkün kılmıştır. Böylece koalisyon, CHP'nin laiklik anlayışındaki dönüşümün siyasal düzlemde yarattığı en dikkat çekici sonuçlardan biri hâline gelmiştir.

Fransız Basınında Türkiye Cumhuriyeti'nin Tarih Yazımı: 1923–1939 Arasında Modernleşme ve Uluslararası Kimlik Algısı

Zeynep Ceylan Şahin

Bu bildiride, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanıyla birlikte Fransız basınında konuya dair yapılan tarih yazımı irdelenecektir. Cumhuriyet'in ilanını takip eden dönem, yalnızca ülkenin iç dinamikleri açısından değil, uluslararası ilişkiler ve modernleşme bağlamında da büyük önem taşımaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve ardından gelen Cumhuriyetin kurulması, Fransa gibi batılı ülkelerde geniş yankı bulmuş, Türkiye'nin yeni yönetim biçimi ve reformları, Avrupa'nın dikkatini çekmiştir.

Bu bildirinin amacı, 1923–1939 yılları arasında Fransız basınında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve erken dönem modernleşme sürecine dair oluşturulan tarih yazımını incelemektir. Cumhuriyet'in ilanı ve sonrasındaki reformların Fransa'da nasıl algılandığını, bu algıların uluslararası kamuoyunda Türkiye'nin imajını nasıl şekillendirdiğini ve basının bu süreçteki rolü üzerine incelemeler yapılacaktır. Çalışmada, öncelikle Fransız gazeteleri olmak üzere diğer yayın organları da kullanılarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna dair yapılan değerlendirmeler kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır. Özellikle Le Temps, L'Humanité, Le Figaro, Le Petit Parisien, Le Journal des Débats Politiques et Littéraires, Revue des Deux Mondes ve La Croix gibi dönemin önemli gazetelerinde, Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde gerçekleştirilen köklü reformlar, kadın haklarının tanınması, eğitim sistemindeki yenilikler ve laiklik anlayışı gibi konular mercek altına alınacaktır. Dönemin gazete ve belgeleri, betimsel analiz ile söylem çözümlemesi teknikleri kullanılarak çözümlenecektir. Bildirinin tarih aralığı, Cumhuriyet'in ilanından İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar olan süreçte Türkiye'nin modernleşme hamlelerinin ve dış politika yönelimlerinin Fransız basınına yansımalarını incelemek için belirlenmiştir. Fransız basınında yayınlanan farklı söylemler içeren yazılar dönemin basınında Türkiye'nin sosyal ve politik dönüşümüne dair oldukça çeşitli yorumların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Fransız gazetelerindeki yorumlar, Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye'nin Batı ile yeniden ilişkilendirilmesi çabaları bağlamında da önemli bir yere sahiptir. Türkiye'nin modernleşme çabaları, uluslararası ilişkiler açısından, Batı'nın gözünden nasıl algılandığını ve Türkiye'nin kendini bu yeni düzlemde nasıl konumlandırdığını açık bir şekilde göstermektedir. Dönem yazarları, Türkiye'nin Avrupa ile entegrasyon çabalarını ve bunun sosyo-kültürel sonuçlarını derinlemesine ele almış, Türkiye'nin yeni kimliğini tartışmaya açmıştır.

Bildirinin bir diğer önemli noktası, basının tarih yazımındaki rolüdür. Türk toplumunun iç dinamiklerini analiz ederek yapılan bu yorumlar, Türkiye'nin imajını ve uluslararası alanda etkileşimlerini biçimlendirmiştir. Fransız basınındaki tartışmalar, aynı zamanda Türkiye'nin siyasi bunalımları, toplumsal çatışmaları ve modernleşme sürecinin getirdiği zorluklar üzerine ışık tutmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma, 1923-1939 yılları arasında Fransız basınında Cumhuriyet'in ele alınış biçiminin, Türkiye'nin uluslararası kimliğini ve modernleşme çabalarını anlamak için nasıl bir perspektif sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, basının toplumsal algıları nasıl şekillendirdiği ve bu sürecin Türkiye'nin tarihsel evrimi üzerindeki etkileri, bildirinin temel vurgularından birini oluşturmaktadır.

Öte yandan bu bildiri, Fransız basınındaki söylemleri tarih yazımı perspektifinden inceleyerek, Türkiye Cumhuriyeti'nin erken dönem modernleşme sürecinin uluslararası düzeyde nasıl algılandığına dair yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Söz konusu bu çalışma, dönemin basın metinlerini tarihsel bir kaynak olarak kullanmak suretiyle hem basın tarihine hem de Türkiye'nin dış imajına ilişkin literatüre özgün bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Kızıl Hilâfet mi Laik Cumhuriyet mi? 1921-25 Sol Basınında "Din-Devlet Diyalektiği" ve Ernst Bloch'un Perspektifinden Ütopya

İsmet Yiğit

Cumhuriyet'in kuruluş yılları, Türkiye'nin siyasi, toplumsal ve kültürel dokusunda köklü dönüşümlerle işaretlenmiş bir geçiş dönemidir. Bu yıllar yalnızca saltanat ve hilafetin kaldırılması, ulusal egemenliğin ilanı, yeni bir hukuk ve eğitim sistemi gibi kurumsal değişimleri değil; aynı zamanda "din" ile "devlet" arasındaki ilişki, sekülerleşme, toplumsal tahayyül ve kolektif umut düzlemlerinde de çarpıcı tartışmaları barındırır. Dönemin sol/sosyalist basını (başta Aydınlık, Yeni Dünya, Orak-Çekiç ve Halk Dostu olmak üzere) bu kırılma anında "din" meselesini yalnızca ideolojik bir ayrışma noktasında değil, aynı zamanda halkın gündelik hayatı, toplumun kolektif hafızası ve gelecek tasavvurları açısından çok katmanlı bir şekilde ele almıştır. Laiklik ve sosyalizm arasında beklenmedik yakınlaşmalara ve çatışmalara sahne olan bu süreçte, "Kızıl Hilâfet" gibi temsiller, bir yandan Sovyet Devrimi'nden esinlenen radikal dönüşüm ütopyalarını, diğer yandan Anadolu toplumunun derin dinsel aidiyetleriyle yüzleşme zorunluluğunu yansıtır.

Bu bildiride, erken Cumhuriyet solunun "din-devlet" diyalektiğinin, tek yönlü sekülerleşme veya pozitivist anti-din perspektifleriyle sınırlı kalmadığını; tersine, toplumsal dönüşümü ve yeni bir gelecek tahayyülünü çoğulcu ve diyalektik biçimlerde tartıştığını göstermek amaçlanmaktadır. Bu amaçla, Ernst Bloch'un tarihsel süreçlerde umut, "henüz-gerçekleşmemiş olan" (Noch-Nicht) ve ütopya kavramları merkeze alınacaktır. Bloch, radikal toplumsal dönüşümlerde dini formasyonların salt "gerici" olarak kavranamayacağını; onların içinde kolektif özlemlerin, özgürleşme arayışlarının ve seküler projelerle beklenmedik ittifakların filizlenebileceğini savunur. Bu bakış açısı, 1921-25 döneminde sol basında sekülerleşme ile halkçı/dini referansların bir arada işlendiği karmaşık tahayyüllerin analizine imkân tanımaktadır. Tebliğde; Sol basından seçilecek gazete ve dergi metinleri, meclis tutanakları ve dönemin polemik broşürleri ayrıntılı olarak incelenecek; Laiklik, toplumsal adalet ve halkçı modernleşme arasında kurulan bağlar ve gerilimler hem metin çözümlemesiyle hem de tarihsel bağlamla ilişkilendirilerek tartışılacak ve Erken Cumhuriyet'in sosyalist düşüncesinde "din"in, gelecek tahayyülleri karşısındaki yeri, Bloch'un felsefi çerçevesinin ışığında yeniden değerlendirilecektir. Bu doğrultuda bildirinin özgünlüğü, dönemi yalnızca bir sekülerleşme süreci olarak okumak yerine, alternatif toplumsal projeksiyonlara ve geleceğe açık umut-siyasetine dikkat çekmesinde yatmaktadır. Ernst Bloch'un "henüz" (Noch-Nicht) kavramı aracılığıyla, 1920'lerin sol basınında hem devrimci sekülerleşmenin hem de dinsel formların içinde barındırdığı dönüşüm potansiyelinin izi sürülecektir.

Sonuç olarak bildiri, kuruluş yıllarındaki siyasal programların ve toplumsal tahayyüllerin geçmiş ile gelecek, sekülerleşme ile inanç arasında nasıl bir sentez aradığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Kullanılacak başlıca kaynaklar; Aydınlık, Yeni Dünya, Orak-Çekiç, Halk Dostu gazeteleri, dönemin sosyalist broşür ve teorik metinleri, ayrıca Bloch üzerine yapılan çağdaş kuramsal okumalar olacaktır. Bu çeşitlilik hem tarihsel hem teorik açıdan çok katmanlı bir analiz yapabilmeye olanak tanıyacaktır.

“İrtica”dan Devletle Müzakereye: Erken Cumhuriyet’te Din-Devlet İlişkileri ve Madunlar, 1925–1960

Hüseyin Kurt

Bu araştırma, Cumhuriyet'in kuruluş dönemindeki devlet-din ilişkilerini madun perspektifinden analiz etmektedir. Said Nursi'nin Nur cemaatini, Erken Cumhuriyet'in Batılılaşma kültür politikalarıyla mücadele eden sosyo-spiritüel bir hareket olarak ele almaktadır. Ağırlıklı olarak Osmanlı ve Cumhuriyet arşiv kaynaklarına, mahkeme savunmalarına, anılara, mektuplara, sözlü tarih araştırmalarına, yerel basına ve Amerikan diplomatik raporlarına dayanan bu çalışma, taşralı sıradan erkek ve kadınların kolektif ve bireysel eylemleriyle yeni, lâik ve modern bir ulusal cumhuriyetin kurulmasına katkıda bulunduklarını savunmaktadır. Araştırma, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemindeki süreklilikleri ve kopuşları ve Avrupa emperyalizmi karşısındaki küresel Müslüman uyanış ortamını inceleyerek Kemalist kültürel deneyin Müslüman kitleler arasında yarattığı gerilimi bir bağlama oturtmaktadır.

1920'lerin sonu ve 1930'lardaki süper-Batılılaşma, Türkiye'de isyanlara ve protestolara yol açtı ve kırsal kesimde yaygın bir direnişle karşılaştı. Batı Anadolu’da ortaya çıkmaya başlayan Nur cemaati örneğinde, Kemalist devletin Müslüman varoluş biçimlerine el uzatmasına karşı sıradan insanların gündelik direnişini analiz etmekteyim. Nurcuların stratejileri arasında, en enerjik kültürel reformcu döneminde Kemalist devlet ile ilişkinin kesilmesi ve kalemle cihat yer almaktaydı. Köylü ve kasabalıların, hasmâne lâik bir sistemde Said Nursi'nin rehberliğinde İslâm ilahiyatını canlandırmak için nasıl mücadele ettiklerini ve bir sivil itaatsizlik hareketi içinde devletle uzlaşmak için nasıl kolektif bir çalışma yaptıklarını tartışmaktayım. Hem iç hem de dış baskılara yanıt olarak Türkiye'de çok partili rejime geçiş dönemi (1945-1950) Türk siyasi sistemine demokratik bir açılım getirmiştir. Soğuk Savaş, komünizm karşıtlığı, elitist siyasetten duyulan hoşnutsuzluk ve ekonomik zorluklar Nurcuların Demokrat Parti üzerinden Kemalist devlet ile yeniden fakat sınırlı bir ilişki kurmasına zemin hazırlamıştı. 1940'ların sonu ve 1950'lerde Nurcular, laikliğin ve Türk ulusal kimliğinin karakterini başarılı bir şekilde tartışmış ve siyasi çoğulculuğun gerekliliği üzerine daha geniş bir kamuoyu tartışmasına katkıda bulunmuştur. Bu çalışma, Nurcularla ilgili olarak Kemalist “gericiler” anlatısını gözden geçirirken Nurcuların çekişme repertuarını, kozmolojisini ve harekât tarzını açıklamakta.

Dindar taşralı halk kitlesi, Erken Cumhuriyet’in kültürel reformları ile karşılaştıklarında bir nevi “kültürel şok” yaşamışlardı ve bunu yaz(dırdık)ları mektuplarda ifade ettiler. Bu mektuplara ilaveten araştırmadaki sözlü tarih çalışmaları da bu insanların yeni laik devlete dönük duygusal tarihini ortaya ortaya koymakta. Tarihyazımındaki “sessizlerin seslerine” doğrudan ulaşma imkanını tanıyan mahkeme müdafâları (1940’lar ve 1950’ler) ise madunların devletten “gerçek ve dînî yaşama müsamahakâr” bir laiklik talebi ile daha Müslüman bir Türk milli kimlik arzusunu resmi mercilere ifade ettiklerini göstermektedir. Kamuoyu desteğini arkalarına alarak Nurcular, Cumhuriyet vatandaşları olarak temel ve sivil haklarını talep ettiler. Aynı zamanda, kendi İslami ihya gündemlerini tüm Türkiye’ye duyurma amacı ile mahkemeleri birer söylemsel çekişme platformlarına dönüştürdüler. Risale-i Nur metinleriyle mücehhez oldukları söylemsel tartışmalar yoluyla Nurcular gayri-resmi dini dersler üzerinden Kemalist seküler modernite ile dolaylı bir rekabete girdiler. Böylelikle, alternatif fakat dini bir moderniteyi teşvik ettiler. Ayrıca, matbuatın sansüre tabi olduğu Tek Parti yönetiminde yine alternatif bir taşra kamuoyunu oluşturmayı başardılar. Erken Cumhuriyet’te Nurcular hem dini eğitimin demokratikleşmesine katkıda bulundular hem de bir çeşit “risale/mektup

cumhuriyeti"nin oluşumunda aktif ve gönüllü yer aldılar. Sufi tarikatlerinde yer alan bir şeyhe teslim olmak kaidesinin yerine katılan herkesin "büyük Kâinat kitabını" okumak ve manevi bir aydınlanma yaşamak bakımından eşit olduğu, yeni ve popüler bir dini akımın (halk dindarlığının) gelişmesine tanıklık ettiler.

Cumhuriyet'in Hafıza Siyaseti ve İtibar İadesi: Türkiye'de Yeniden Gömülme Törenleri

Sevil Dumanoğulları

Milliyetçilikler çağında, önceki rejim dönemlerinde itibarsızlaştırılmış liderlerin veya figürlerin resmî törenlerle yeniden gömülmesi, yalnızca bireysel itibar iadesi değil, aynı zamanda milliyetçi seferberliğin ve rejim meşruiyetinin güçlendirilmesinde etkili bir araç olmuştur. Napolyon Bonapart'ın 1840'ta Fransa'ya getirilmesi; Miklós Horthy'nin 1993'te Macaristan'da, General Anton Denikin'in ise 2005'te Rusya'da devlet töreniyle yeniden gömülmeleri, bu tür pratiklerin küresel ölçekte örneklerindendir.

Bu bildiri, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yeniden gömülme törenlerini itibar iadesi ve hafıza siyaseti bağlamında inceleyecektir. Talat (1943), Enver (1996), Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan (1990) resmi törenlerle yeniden gömülen figürler arasında yer alırken; II. Abdülhamid örneğinde fiziksel yer değişimi olmasa da türbe restorasyonu ve kültürel etkinlikler aracılığıyla sembolik bir "yeniden gömme" süreci yaşanmıştır. Buna karşılık, Şeyh Said (1925) ve Said Nursi (1960) vakaları, mezar yerinin gizlenmesi veya naaşın bilinmeyen bir yere nakledilmesi yoluyla "tersine hafıza siyaseti" örnekleri arasında girerler.

Bu çalışma Türkiye'de yeniden gömülme kararlarının hangi tarihsel ve siyasal bağlamda gündeme geldiğini inceleyecektir. Bu törenlerin resmi tarih anlatısındaki yerine, itibarı iade edilenler ve hafızadan silinme hamlelerinin devletin ideolojik yönelimlerinde neye tekabül ettiğine ve Türkiye'deki yeniden gömme pratiklerinin özgül yönlerine odaklanacaktır. TBMM tutanakları, dönemin basın arşivleri ve görsel malzeme üzerinden nitel bir söylem analizi yöntemiyle yeniden gömme pratiklerinin siyasal meşruiyet üretimindeki işlevi ve kolektif hafıza üzerindeki etkisi çözümlenecektir.

Bu sunum, yazarın Nationalities Papers'da yayımlanan, Tek Parti döneminde İttihatçı figürlerin 1. Dünya Savaşı bağlamındaki itibar rehabilitasyonunu incelediği makalesinin doğal bir tamamlayıcısı niteliğindedir. Söz konusu makalede analiz edilen "geçmişin yeniden yazımı" dinamikleri, bu çalışmada somut yeniden gömülme pratikleri üzerinden tartışılarak genişletilecektir.

Geçmişin Dijital Hafızası: Türkiye'de 20. Yüzyıl Siyasal Unsurlarının Sosyal Medyada Yeniden Üretimi

Sertaç Galip Genç, Sinem Arslan

Bu çalışma, erken 20. yüzyılın siyasal ve ideolojik unsurlarının günümüz Türkiye'sinde sosyal medya platformları -özellikle Reddit ve Twitter/X- üzerinden nasıl yeniden eklemlendiğini ve dolaşıma girdiğini incelemektedir. Araştırma, resmi tarih yazımını tek başına ele almak yerine, dijital medyayı paralel bir tarihsel anlatı alanı olarak konumlandırmaktadır. Bu alan, yalnızca siyasal hafızayı aktarmakla kalmayıp onu güncel izleyiciler için yeniden şekillendiren, yeniden çerçeveleyen ve kimi zaman da yeniden icat eden bir mecradır. Çalışmada, toplumsal belleğin geleneksel kurumsal kanalların ötesinde, algoritmik olarak aracılanan dijital mekânlarda nasıl işlediği ve sembollerin, anlatıların ve ideolojik işaretlerin nasıl yeniden bağlamsallaştırıldığı tartışılmaktadır.

Çalışma, sosyal medyayı yalnızca tarihsel imgelerin değil, aktif biçimde yeniden kurulan tarihsel tahayyüllerin performatif ve katılımcı bir arenası olarak ele almaktadır. Erken 20. yüzyıla ait siyasal miras, bir zamanlar devlet eliyle yürütülen eğitim, basılı kültür ve resmî anma törenleri aracılığıyla aktarılırken, bugün dijital dolaşımın, görsel kültürün ve platformlara özgü teknik imkânların mantığı içinde yeniden kırılmakta ve dönüştürülmektedir. Bu ortamda bellek pratikleri, siyasal iletişim stratejileriyle iç içe geçmekte; anma, yeniden yorumlama ve politizasyon arasındaki sınırlar belirsizleşmektedir.

Analizin odağı, dijital ortamda tarihsel göndermelerin dolaşımının hem kültürel yeniden üretim hem de siyasal kimlik inşası için bir araç olarak işlev görmesi yer almaktadır. Bu araştırma, belirli söylemsel, estetik ve dilsel biçimlerin nasıl görünürlük kazandığını, platform içeriklerinin duygusal ve simgesel ekonomilerini nasıl şekillendirdiğini içerik analizi yardımıyla irdelemektedir. Bu bağlamda, sosyal medya platformlarının mimarisi, coğrafi olarak dağınık olsa bile ideolojik olarak tutarlı yorum topluluklarının oluşmasına imkân veren ortak simgesel repertuarların yaratılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu içerikleri siyasal iletişim ve kültürel çalışmaların kesişiminde ele alan bu ön çalışma, dijital medyanın tarihsel anlamın müzakeresine nasıl katıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Sonuç olarak, mevcut medya ortamında bellek politikaları; resmî tarih yazımı ile sosyal medya arasındaki etkileşim göz ardı edilerek anlaşılamaz. Erken 20. yüzyıl siyasal tahayyüllerinin dijital bağlamlarda nasıl yeniden etkinleştirildiğini, anlamlandırıldığını ve dolaşıma sokulduğunu inceleyecek bu çalışma, aracılı belleğin kolektif siyasal bilinç üzerindeki evrilen rolüne de ışık tutmaktadır.

Kurucu Anlatılardan *Geri Dönüş*lere: Cumhuriyet Tiyatrosunda Bellek ve Dramaturgi

Eylem Ejder

Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde tiyatro, yalnızca bir sanat alanı değil; ulus-devletin inşasında merkezi bir araç olarak görülmüştür. Osmanlı son döneminde filizlenen milliyetçi romantizm, Tanzimat'tan itibaren etkili olan pozitivist-rasyonalist düşünce ve Batı'ya yönelen modernleşme idealinin bileşiminden doğan bu düşünsel zemin, tiyatroya halkı eğitme, yönlendirme ve homojen bir "Türk ulusu" kimliği etrafında bütünleştirme işlevi yüklemiştir. Erken Cumhuriyet döneminde tarihsel dramlar, melodramatik yapılar ve kahramanlık anlatıları aracılığıyla bu ideoloji sahnede yeniden üretilmiştir (Çongur, 2017; Dicle, 2013). Ancak ulus-devlet inşasının pedagojik işlevini vurgulayan bu okumalar, ulus-devletin aynı zamanda performatif işleyişini; yani toplumsal tahayyüllerin homojenliğini istikrarsızlaştıran gündelik pratikleri, bu sürecin ikilikli ve gerilimli özelliklerini ise çoğu zaman ikinci planda bırakır. (Bhabha, 1990; Butler ve Spivak, 2007). Dolayısıyla tiyatroyu, yalnızca resmi ideolojinin taşıyıcısı değil, aynı zamanda çelişkilerin ve dirençlerin de açığa çıkabildiği bir alan olarak ele almak daha kapsamlı bir bakış açısı sunabilir.

Bu bildiride, Cumhuriyet dönemi ve günümüz tiyatrosunu, ulus-devletin pedagojik ve performatif işleyişinin sahneleme üzerindeki etkileri çerçevesinde inceleyeceğim. Kurucu ideoloji ve oyun yazarlığı ilişkisini tartışmak üzere üç dramaturjik yaklaşımı ele alacağım. İlk olarak, Beliz Güçbilmez'in (2006) batılılaşmanın kültürel bellekte yarattığı süreksizliğin bir sonucu olarak saptadığı "geçmişsiz oyun yazma" biçimine ve bu bağlamda kavramsallaştırdığı "minyatür dramaturgisi"ne değinilecek. İkinci olarak, Aslıhan Ünlü'nün (2008) modernleşmenin çizgisel zaman anlayışına karşı, kültürel bellekte köklenen döngüsel zaman kavrayışını "merkeze dönmek" olarak tanımladığı dramaturjik eğilim tartışılacaktır. Bu iki çerçeve, Cumhuriyet dönemi tiyatrosunda geçmişin ele alınma biçimlerini ve zaman-mekân kurgusundaki süreksizlikleri anlamak için önemli ipuçları sunmakla birlikte bugünün tiyatrosunda beliren farklı bellek katmanlarını ve yeni tarihyazım stratejilerini açıklamakta sınırlı kalmaktadır.

Bugün geldiğimiz noktada, *geri dönüş dramaturgileri* olarak adlandırdığım bir eğilim dikkat çekmektedir. Bu dönemde geçmişle yüzleşme pratikleri ve belleğin sahnede yeniden inşası öne çıkmakta, uzun süre sessizleştirilmiş toplumsal deneyimler sahnede görünür hâle gelmeye başlamaktadır. Feminist ve kuir dramaturgilerden hikâye anlatıcılığına, biyografik oyunlardan fiziksel tiyatroya uzanan çeşitli estetik yönelimler, geçmişin dramaturjik mirasını hatırlatmakla kalmayıp, geçmişle ilişkilenmenin yeni politik biçimlerine ve farklı estetik-teatral imkânlara işaret etmektedir (Ejder, 2022). Bu eğilim, tekil ulusal anlatıların ötesine geçmeyi hedefleyen, çoğulcu ve müşterek bir bellek tahayyülünü sahnede keşfetmeye imkân veren bir perspektif sunmaktadır.

Bu bildiride, tiyatroda ortaya çıkan pedagojik ve performatif gerilimleri, erken Cumhuriyet'ten günümüze uzanan dramaturjik yönelimler ile ilişkilendirerek, bellek siyasetinin sahnede nasıl şekillendiğini tartışmaya çalışacağım.

Donanma Cemiyeti ve Silah Sanayii: 60'lı Yıllardan Kuruluş Dönemine Bakmak

Beril Çakır, Özlem Kayhan Pusane, Erol Ülker

1909 yılında kurularak İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde faaliyet gösteren Donanma Cemiyeti (Donanma-yi Osmanî Muavenet-i Millîye Cemiyeti), İmparatorluğun son yıllarında Osmanlı donanmasının güçlenmesi için son derece geniş bir seferberliğe öncülük etmiş ve bu konuda önemli maddi katkılarda bulunmuştur. Cihan Harbi'nin Osmanlı yenilgisi ile neticelenmesinin ardından faaliyetleri fiilen sona eren Cemiyet'in malvarlığı Cumhuriyet'in ilanından sonra Tayyare Cemiyeti'ne devredilmiştir. Bu çalışma, 1950'li yıllardan başlayarak yeni bir donanma cemiyetinin kurulması için ortaya konan girişimleri ele almakta, bu süreçte Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin milliyetçi bir söylem çerçevesinde nasıl gündeme geldiğini ve hatırlandığını incelemektedir. Haziran 1964 tarihli ünlü "Johnson mektubu" sonrasında ABD'ye yönelik tepkilerin arttığı, ABD'nin Türkiye aleyhine olarak Yunanistan donanmasını güçlendirdiğine yönelik tezlerin kamuoyunda yaygın olarak tartışıldığı bir dönemde, Mayıs 1965'te kurulan Donanma Cemiyeti ilerleyen yıllarda Türkiye'de gelişmekte olan savunma sanayine önemli katkılarda bulunmuş, 1972 yılında Türk Donanma Vakfı ismini aldıktan sonra 1987 yılında Türk Silahlı Kuvvetlerini Geliştirme Vakfı'na dahil edilmiştir. Araştırmamız, bu girişimin kuruluş sürecine damgasını vuran milliyetçi seferberlik açısından Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin ne denli merkezi bir konuma sahip olduğunu tartışmayı amaçlamaktadır.

Peki Kadınlar Ne Düşünüyordu? Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun Kadın Hareketi Perspektifinden Ele Alınması

Hale Överoğlu

Türkiye'de kadın hareketlerine odaklanan tarihsel çalışmalar uzun bir süre boyunca cumhuriyetin kuruluşunu bir kopuş, kadın haklarını ise modernleşen devlette hükümet tarafından gerçekleştirilen merkeziyetçi reformların bir parçası olarak ele aldı. Son yıllardaki çalışmaların odaklandığı üzere, Osmanlı'dan Türkiye'ye devam eden bir kadın tarihi ve kadın hareketleri anlayışı ise akademide daha etkili olmaya başladı. Bu yazının birincil amacı, cumhuriyet rejimine geçişin kadınların gözünden ele alınarak, yeni kurulan devletin kadınlar ve kadın hakları için ne anlama geldiğini incelemektir. Bu bağlamda, akademik literatürdeki kopuş veya süreklilik anlatılarının yanı sıra, erken cumhuriyet yıllarındaki kadınların içinde bulundukları tarihi dönüşümü nasıl ele aldıkları da ortaya çıkmış olacaktır. İlk bulgular göstermektedir ki, kadın hareketi de yeni kurulan rejimin cumhuriyet olmasından beslenmiş, bu değişimi kadın hakları için oldukça önemli görmüş ve pozitif değerlendirmiştir.

Kadınların görüşüne ulaşmanın en önemli yollarından biri ise kadın dergilerini incelemektir. Bu hususta, bu yazının ana kaynaklarından birini Türk Kadınlar Birliği'nin yayını olan (Türk) Kadın Yolu (1925-1927) dergisi oluşturmaktadır. Dönemin önemli figürlerine yer verilen bu derginin transkribe edilerek yeniden yayımlanması Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı tarafından gerçekleştirilmiştir. Kadınları ilgilendirdiği düşünülen sayısız konu hakkında yazılara yer verilen bu dergi, Türkiye'de erken cumhuriyet yıllarında kadın mücadelesi hakkında önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Türk Kadınlar Birliği, elbette yalnızca yayımladıkları dergi ile değil, kadın haklarını amaçlayan resmi bir kurum olması sebebiyle de ön plana çıkmaktadır. Birliğin uluslararası bağlantıları, 1935'te feshedilmesine karar verilene kadar büyük önem arz etmiş ve bu sayede Türkiye'deki kadın hareketlerinin uluslararası alanda görünür kılınmasında büyük rol oynamıştır. Bu yazının ikinci amacı ise, erken cumhuriyet yıllarında kadın hareketinin ulusal sınırları nasıl aştığını göstermektir. Türk kadınlarının mücadelesi erken cumhuriyet yıllarında ulus-aşırı kadın hareketinin bir parçası haline gelmiştir. Bunun en önemli kanıtı 1935 yılında İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Kadınlar Birliği'nin (International Alliance of Women for Suffrage and Equal Citizenship) kongresidir. Farklı ülkelerden Türkiye'ye gelen kadınların Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan röportajları ise, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ve kadın haklarının global kadın hareketi çerçevesinde nasıl değerlendirildiğine dair bir perspektif sunmaktadır. Bu yazıda hem Türk hem de yabancı ülkelerden gelen kadınların söylemlerinin incelenmesi ile, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun hem ülke

Feminist Tarihyazımının Görmediği: 1925-1945 Yıllarında Bağımsız Bir Sosyalist Feminist, Sabiha Sertel

Başak Tuğ

Bu bildiri, Türkiye tarihinin öncü gazetecilerinden, sosyalistlerinden ve feministlerinden olan Sabiha Sertel'in feminizmin dalgalar anlatısına tam olarak oturmayan hayat hikayesi ve kadınlık mücadelesine odaklanacaktır. Türkiye'de feminizmin iki dalgalı anlatısının dışında kalan 1930 sonrası kadın hakları mücadelesi içinde önemli bir yere ve söze sahip olan Sabiha Sertel, münferit kişiliği, sosyalist harekete yakınlığı ve dönemin feminist hareketleri ile arasına koyduğu mesafe ile de feminizmin tanımlanmış olan hiçbir dalgasına oturtulamaz bir hikayeye sahiptir. Cumhuriyet'in kurulması arifesinde eğitim için gitmiş olduğu Amerika'nın New York eyaletinde tanışmış olduğu sosyalizm, Sabiha Sertel'in kadın mücadelesine bakışını önemli ölçüde değiştirmiştir. Cumhuriyet kurulmadan önce ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadının kamusal ve siyasal hayata katılımı konularında örgütlü feminist mücadeleye destek vermekle birikte, 1930'lardan itibaren emperyalizme ve "tufeyli" kadın mücadelesine getirdiği eleştirilerle bağımsız feminist hareketten uzaklaşmıştır. Ancak, Sertel'in bu şekilde kadın hakları mücadelesini bıraktığını söylemek büyük bir yanılgı olacaktır. Sabiha Sertel sosyalist feminizmin Türkiye'deki öncülerindendir. Hatta, aile, evlilik ve ahlakta çifte standarta dair eleştirilerinde hem çağdaşlarından hem de 80 sonrası sosyalist ve radikal feminizmden yer yer çok daha radikal fikirler savunmuştur. 1924-1931 yıllarında Zekeriya Sertel'le birlikte yayınladıkları Resimli Ay, Sevimli Ay, Resimli Hafta ve Resimli Perşembe dergileri, 1930-31'de Cumhuriyet ve 1935-1945'te Tan gazetelerinde yayınlanan makaleleri, okur mektuplarına cevaben yazdığı Cicianne sütunu ve belirli sorular çerçevesinde düzenlediği anketler ve müsabakalar feminist tutumunu açıkça gözler önüne sermektedir. Bu mecralarda, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, patriyarkal aile ve ahlak anlayışı gibi konulara "okuyucunun ruhunu ve kalbini fethedecek" bir şekilde yaklaşmış ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair yapısal çözüm yolları önermiştir. Bu bildiri, Sabiha Sertel'in Tan gazetesi döneminde ve 1945 sonrası sürgün yıllarında politik sebeplerle arka planda kalan feminist mücadelesinin arka planına odaklanarak, Sertel'in biyografisi üzerine daha bütüncül bir yaklaşım sergilemeyi amaçlamaktadır. Bu şekilde, Türkiye feminist tarihyazımında Türk Kadınlar Birliği'nin kapatılmasıyla feminist hareketin sekteye uğradığı ezberini de ciddi bir eleştiriye tâbi tutmakta ve Cumhuriyet tarihi açısından feminist mücadelenin dönemlendirmesine dair yeni bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

Erken Cumhuriyeti Kadın Sorunlarıyla Eleştirmek; Ulus Devletin Sınırları ve Feminist Tarih Yazımı İmkânı Açısından Fatma Nudiye Yalçı

Tuba Demirci

“Ciddiye alınabilecek gerçek tarihin", kadınlar ve onlara bağımlı grupların taht kavgaları, yöneticiler arası çekişme, askeri harekâtlar, kıtlık ve salgın hastalık anlatılarındaki yokluğu ile malul olmaması gerektiği –artık- kabul görse de, kadınların kaygılarını, bakış açılarını ve kendi toplumlarının asli unsurları olarak tanınma çabalarını ön plana çıkaran tarihsel anlatıları “sosyal” ve “kültürel” tarih alanına hapsetmeyen, kadın bir yönetici veya "yeni kadın" modasına dair yorumların, oy hakkı kampanyalarının basın temsilinin çok ötesine geçen “cinsiyetli” bir siyasi tarih anlatısı olduğu ve bir kavram ve pratik olarak siyasetin içeriğini genişlettiğine ilişkin tartışmaların Türkiye’de ulus devletin inşa süreci açısından sürdürülmesi halen bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç, kadınların yaşadıkları topluma ilişkin eril tarih yazımının gölgesinde kalan itirazlarının toplumsal değişimin yönünü tarif eden ciddi siyasi talepler olmasından, sıklıkla toplumsal buhran anlarında yükselen bu taleplerin kadınların çoğul deneyimlerini ve döneme özgü toplumsal cinsiyet rejiminin farklı perspektiflerden tarifini yansıtmasından kaynaklanmakta; dolayısıyla kapsamlı ve “gerçek” bir siyasi tarih yazımı entelektüel, muhalif yahut sıradan kadınların “ciddiye alınması elzem” türde tarihsel tanıklığını irdelemeyi de zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmada, erkeklerin arzu, çıkar ve mücadelelerini ayrıcalıklı kılarak gerçekleştiren ulus-devletin hizmetinde olmayan; erkeklerin parlamento- siyaset, -ticaret ve savaş ekseninde ulus inşası için yürüttükleri kamusal çabalarının kaydı olmanın ötesine geçebilen; Milli mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin erken dönemlerini betimleyen, çeşitli türde kadın sorununu merkeze alan, kadınlarca- kadın bakış açısından yapılmış, feminizmin “dalgalar” ve “dalgalara koşut talepler” sistematiğine tarihsel itiraz dayanağı da oluşturabilecek çeşitli türde tartışmayı yansıtan, erkeklik ve kadınlık anlayışlarının siyasi iktidarın şekillenmesine katkıda bulunduğunun altını çizen siyasi analizleri ve tarih yazımı olarak da niteleyebileceğimiz türde eleştirileriyle 1930’lardan itibaren Türkiye’de ulus devlet ve tarih ilişkisini aşındırma ve siyaset yapma biçimini değiştirme konusunda gölgede kalmış çabalarına TKP’li, sosyalist yayıncı ve entelektüel Fatma Nudiye Yalçı örneği yardımıyla değinilecektir. Yalçı’nın kadınların çalışma yaşamı, maruz kaldıkları çoklu sömürü türleri, refah sorunları ve genel yurttaşlık deneyimine dair tartışma ve eleştirileri çalışmanın özünü oluşturacaktır.

Bir Kayıp Halka Olarak Türkiye'de Ulusal Liberalizm ve Reformizm (1908-1950)

Doğan Gürpınar

Türkiye'de tarihyazımı radikal-modernleştirici bir ideolojik angajmanın İttihatçılıktan Kemalizm bir hat olarak okurken liberalizmin yokluğunu da, olumlayarak ya da olumsuzlayarak, kabul eder. Bazı romantize eden anlatılar Hürriyet'in İlanı 1908'i "kayıp bir moment" olarak yadeder. 1990'larda gelişmeye başlayan revizyonist ve eleştirel tarihyazımı da bu ilkiliği derinleştirdi. 19. yüzyıl Batı Avrupa ve Doğu Avrupa ulusal liberalizminin (national liberalism) 1908'deki izleri ve ilintileri hele 1930'ların otoriter milliyetçiliğinin tamamen ağır basmasıyla hepten koptu. Bu tebliğ Türkiye'nin modern tarihini anlamlandırmak için bu izleri sürme, tartışmaya ve içiçelikleri tespit etmeye çabalayacaktır.

İttihat ve Terakki çok-milletli bir imparatorlukta giderek merkeziyetçiliği ve bu doğrultuda Büyük Türk milliyetçiliğini benimsedi. Böylece ademi merkeziyetçilik, reformculuk, liberal anayasacılık ve parlamenterizmi dışladı. İlk parlamenter deneme böylece akim kalırken İttihatçıların koalisyon niteliği da aynı süreçte kayboldu. Millî Mücadele sonrası benzer bir siyasi canlanma süreci de akim kaldı. 1950'ye kadar Türkiye'de reformcu-liberal-radikal seçkinci siyasa gelişemedi. Reformcu modernleşmeci seçkinlerin liberal reformculukla ilişkisi, çokmilletli bir imparatorlukta ve sonrasında azınlık unsurların siyaseten tasfiyesiyle ulus-devlet inşası sürecinde koptu. Tek Parti dönemini demokrasiye hazırlık evresi olarak ulusun çocukluk çağı, 1950 öncesini de siyasetin tarihöncesi tanımlayan Kemalist tarihyazımı da tüm bu siyasi haritayı ve Türkiye ulusal modernitesinin Balkan benzerleriyle ilintililerini görünmez kıldı. Daha sonraları neo-Kemalist taraftarları da muhalifleri de onu ancak Baasçılıkla, Üçüncü Dünyacı sol-milliyetçi otoriter rejimleriyle ilintilendirecektir. Bu tebliğ bilinçli olarak unutulmuşluğa bırakılmış bu etkileşim ve kesişimlerin izini sürmek iddiasındadır. Bu kesişimler Türkiye tarihinde eksik kalmış, silinmiş, bağları ve bağlantıları koparılmış bir ana, kalıntıya, kayıp halkaya işaret eder. 19. yüzyılda altın çağını yaşamış ulusal liberalizmler Balkan ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de Genç Osmanlılardan itibaren boy vermiş; İttihat Terakki'de de, CHP'de de çeperde bulunmuş ancak dönüşen çağda milliyetçiliğin giderek etnik hale geldiği ve ulus-devlete katı sadakatle bütünleştiği bir siyasi iklimde azınlık görüşü kaldığı gibi bu kökler de tarihten ve hafızalardan silindi. Bu tebliğ bu sürece yeni bir bakış sunmayı amaçlamaktadır.

Milli Kimliğin Oluşumunda Sentezci Arayışlar: Türk Muhafazakârlığı, Kurtuluş Savaşı ve Batı

Zeyneb Çağlıyan İçener

Türkiye'de muhafazakarlığın Batılılaşma-kendisi olarak kalma arasında salınarak farklı tonlarda ortaya çıkışı, Tanzimat'tan Meşrutiyet, Millî Mücadele ve Cumhuriyet dönemlerine uzanan geniş bir zaman dilimini ilgilendirmektedir. Tanzimat'ın reformcu ruhu, Batılı düşünce ve hayat tarzına kapı aralarken 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Fransız İhtilali'nin başat temalarının cezbesi altındaki Osmanlı bürokrat, düşünür ve yazarları, meşruti bir idarenin kurulması için ciddi bir mücadele içine girmişlerdir. Avrupa'yla etkileşimin öne çıktığı bu dönemler, Cumhuriyet'in kuruluş dönemine kadar uzanacak tartışmaların da mayalanma dönemi olmuştur. Pozitivist, rasyonalist ve materyalist hareketlerin son dönem Osmanlı düşünce dünyasına ve sonrasında Cumhuriyet'e tevarüs eden etkileri pek çok çalışmayla ortaya konmuştur. Materyalist/pozitivist etkinin artması ve radikal değişimlerle oluşan kültürel ikilik, muhafazakâr bir tepkiyi de beraberinde getirmiştir. Ancak Türk muhafazakarlığının Batılılaşma ve yeni rejimle gelen devrim niteliğindeki değişimlere kategorik bir karşıtlık üzerine kurulduğunu söylemek doğru değildir. Batı'yı toptan reddeden bazı muhafazakâr çevreler olsa da Türk muhafazakârlığında ana akım olan çizgiyi; Avrupa görmüş, Avrupalı felsefi, edebi ve siyasi düşünce okullarıyla temas kurmuş, süreklilik, değişim, terkip (sentez) gibi kavramlara kafa yormuş olan Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Peyami Safa, Mustafa Şekip Tunç gibi isimler oluşturmaktadır. Bu isimlerin etkilendikleri Batılı düşünürler üzerinden aydınlanma düşüncesiyle diyalektik bir etkileşime girdikleri söylenebilir. Bu da pozitivist devrimci cumhuriyetçiliğin gölgesinde kalmış bir başka cumhuriyetçiliği -değişime karşı durmayan, geleneği toptan bir kenara atmadan geleceğe aktarmaya çalışan cumhuriyetçiliği- araştırmayı önemli kılmaktadır.

Bu çalışma, Türkiye'de sentezci muhafazakarlığın Millî Mücadele ve Cumhuriyet'in kuruluş sürecindeki rolünü ve özellikle Cumhuriyet'e yükledikleri anlam ve önemi ele almaktadır. İmparatorluğun sonunu getiren 1. Dünya Savaşı milli mücadele ruhunun doğuşuyla neticelenmiş ve sadece yeni bir devlet değil yeni bir kimlik inşası ön plana çıkmıştır. Sentezci muhafazakarlık, tam da bu dalganın içine Kemalizm'le eş zamanlı olarak doğmuştu. Değişimin kaçınılmazlığının farkında olan bu iki düşünce akımı, birbirinden farklı da olsa vatanın işgaliyle yaşanan kriz durumundan çıkış yolu bulma çabasında birleşiyordu. Doğu-Batı, kültür-medeniyet tartışmalarının ön plana çıktığı bu dönemde, sentezci muhafazakarların Batılı güçlere karşı verdiği ölüm-kalım mücadelesinden zaferle çıkan bir halka kazandırmak istedikleri psikolojik üstünlük, yeni dönemde milli kimlik bağlamında önem arz ediyordu. Maddi anlamda silah ve teçhizat olarak tüm olanaklara sahip olan Batı karşısında yoksunluk ve yoksulluklarla kazanılan bu zafer "kemiyete karşı keyfiyetin zaferi" olarak takdim ve takdir ediliyordu. Bu tez, materyalist, ahlaken çökmüş bir Batı'ya karşılık maneviyatçı, mistik bir ikinci Batı'nın olduğu hatırlatmasıyla milli-devletin yeni kimlik oluşumunda resmi söylemi frenleyip dengeleyerek değişim fikrinin daha geniş kitlelere ulaşmasında etkili olmuştur. Zira söz konusu bu muhafazakarlık, kendi kimliğini kaybetmeden Batı medeniyetine dahil olmanın mümkünlüğünden hareket ediyordu. Bu çerçevede, ikinci Batı'yı temsil eden isimler ve eserlerinin tanıtılması önemliydi. Örneğin, Henri Bergson'dan çeviriler, özellikle Kurtuluş Savaşı'nda manevi bir güçle kazanılan zaferi simgeleyen "élan vital" (hayat hamlesi) gibi kavramların uyarlanmasına hizmet etmiştir. Bu çalışma, Batı düşünce akımlarıyla etkileşimin, Türkiye'de milli devletin inşası sürecinde önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. Bunu hususi olarak sentezci muhafazakarlığın Batı'yla kurduğu ilişki üzerinden ve yeni rejimle kurduğu diyalog bağlamında irdelemektedir.

Kurtuluşun Anayasası Olarak 1921 Anayasası

Hasan Kılıç

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş anayasası, 20 Nisan 1924 tarihinde 491 kanun numarası ile kabul edilen 1924 Anayasasıdır. 29 Ekim1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edildiği için 1924 Anayasası modern Türkiye'nin ilk anayasası olarak kabul edilir. Elbette ki, bu kabul formel olarak doğrudur. Ve fakat 1924 Anayasasına kuruluşun anayasası, 1921 Anayasasına kurtuluşun anayasası demek imkân dahilindedir. Yani milli mücadele döneminde kurtuluşun anayasası 1921 Anayasası, yani "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"dur denebilir.

1921 Anayasasının Meclis görüşmelerine geçildiğinde Burdur Mebusu İsmail Suphi Soysallıoğlu görüşmelerin önemini şu şekilde vurgulamaktaydı: "Bu an memleketimizin tarihi, idari ve siyasetimizde hiç şüphesiz fevkalade bir andır." Bu anayasa Murat Sevinç ve Dinçer Demirkent'in ifade ettiği gibi kuruluşa dair "ilk ve en radikal demokratik an"dır. Bu an'da kabul edilen 1921 Anayasası Bülent Tanör'ün vurguladığı gibi hazırlanış ve kabul özellikleri açısından da Osmanlı-Türk Anayasacılık tarihinin en demokratik -belki de tek demokratik- örneğidir.

1921 Anayasası hem kanun tekniği hem de dönemin siyasi koşulları nedeniyle istisnai bir anayasadır. Ayrıca 1924 anayasasıyla birlikte modern Türkiye tarihinde darbe olmaksızın yapılan iki anayasadan biridir. Kendisinden sonraki tüm anayasalar merkeziyetçi devlet ve yönetim sistemini esas almıştır. 1921 Anayasasının fikri ilhamını oluşturan Halkçılık Beyannamesi'nden hareketle halkı esas alan bir felsefe ve milli mücadele döneminin güç ilişkilerini gözeten yerinden yönetim düzenlemeleriyle dönemin sadece hukuki değil; siyasi ve felsefi tartışmaları için de verimli bir tartışma alanı yaratmaktadır.

Bugünden baktığımızda, 1921 Anayasası birçok açıdan önemli yönler barındırmasına rağmen akademide yeterince tartışılmamış ve üzerine yeterince bilgi üretilmemiştir. Oysa 1921 Anayasası Büyük Millet Meclisini düzenlemesi, Meclis hükümetini kurması, egemenliği halka vererek ilk defa yeryüzüne indirmesi, modern devlete geçişin nüvelerini barındırması ve kendisinden sonraki tüm anayasalardan farklı olarak yerinden yönetimi içermesi bakımlarından Cumhuriyet'in kurtuluş ve kuruluş aşamalarına dair önemli bir belgedir.

Bu belgenin tarihte hak ettiği yere oturtulması; dönemin siyasi, felsefi ve toplumsal tartışmalarının bu belge etrafında gerçekleştirilmesi ülkenin kurtuluş, cumhuriyetin kuruluş aşamalarına dair önemli bir tarihyazımı bağlamı sunabilir. Dolayısıyla gerçekleştirmek istediğim bildiriyle; 1921 Anayasasını tarihteki yeri ve bağlamları üzerinden değerlendirmek; bu anayasanın bazı yönleriyle modernleşme sürecinin önemli bir momenti, bazı yönleriyle de tarihten alınabilecek demokratik bir referans imkanı olarak yorumlanabileceğini tartışma amaçlanmaktadır.

Kemalizm’den Kemalizmlere: 1924-25’te İtalyan Faşizmi Karşısında Kemalistler

Buğra Can Bayçifci

1980'lerde egemen paradigmaya dönüşen post-Kemalist yaklaşım, Cumhuriyet'in tek partili yılları üzerine önemli çalışmalar ortaya koysa da Kemalizm'in kendi içindeki türleri hakkındaki bilgimiz halen sınırlıdır. Post-Kemalist paradigmanın da etkisiyle Kemalizm sıklıkla, salt tepeden inme, Ankara’nın anlık kararlarına göre şekillenen bireyler üstü bir aktör gibi betimlenmiştir. Devlet-parti ilişkilerinde değişen dinamiklere odaklanılarak 1930’ların dönüm noktası olma niteliği abartılmıştır. Bu dönemin Kemalizm’in “otoriterleşme”, “totaliterleşme” hatta faşistvari bir hal alma devri olduğu öne sürülmüştür. Keza, Takrir-i Sükun’dan sonra Kemalist olmayan sosyalist, İslamcı yahut Kürt milliyetçisi grupların daha yoğun baskı altına alınmasının, ülke genelinde bir tek sesliliğe yol açtığı savunulmuştur. Kemalizm’in 1990’lara dek değişmez bir ideoloji olarak kaldığı dahi iddia edilmiştir.

Kemalistler arasındaki yorum farklarının derinliğine dikkat çekmeyi amaçlayan bu bildiri, 1920’lerin ortalarında, özellikle de yükselen Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası karşısında Kemalist entelektüellerin tepkilerine odaklanacaktır. Bu tepkilerin ve farklı stratejilerin analizinde, düşünce dünyalarına girişin bir anahtarı olarak İtalyan faşizminin aynı entelektüellerce eş zamanlı algılanma biçimi soruşturulacaktır. Falih Rıfkı [Atay], Ahmed Ağaoğlu, parti liderliğiyle zıt düşse de bir liberal Kemalizm yorumu geliştiren Hüseyin Cahid [Yalçın] gibilerin faşizm, demokrasi ve Kemalizm vizyonları incelenecektir. Bu vizyonlar arasında kökten farklılıklar olduğu gözlemlenecek, farklılıkların 1930’ların sonlarına dek sürdüğü vurgulanacaktır.

Bildiri bu yolla özellikle post-Kemalist paradigmadan etkilenmiş literatürde görülen çeşitli kabulleri sorgulamaya çalışacaktır. Örneğin Kemalizm’in tek partili dönemde İslamcılık, sosyalizm ve Kürt milliyetçiliği gibi alternatif toplum vizyonlarını ezmesinin isabetli bir biçimde tespit edilmesine rağmen, Kemalistler arası fikir tartışmalarının literatürde hayli azımsandığı vurgulanacaktır. Devlet-parti ilişkilerinde değişen dinamikler nedeniyle ve Kemalizm’in salt Çankaya’dan belirlendiği varsayımıyla odak noktası olan 1930’ların, aslında 1920’lerde de görülen tartışmaların olgunlaştığı bir dönem olduğu açıklanacaktır. İlgili dönemdeki otoriterleşmenin Kemalizm’in yapısından kaynaklı bir kaçınılmaz son değil, Kemalizm içindeki gruplar arası rekabetin bir gelişimi olduğu belirtilecektir.

TCF ile rekabet döneminde faşizm algılarını Kemalizm vizyonlarını araştırmada bir anahtar olarak kullanacak olan bu bildiri, böylece tarihyazımında post-Kemalizm’in olumsuz bir sonucu olarak Kemalizm’in aşırı homojenleştirilmesinin üzerinde duracaktır. Bu homojenleştirmenin aksine, Kemalistlerin birleşmesine ve ayrışmasına neden olan prensip ve faktörlerin tekrar düşünülmesini savunacaktır. Araştırmacıları tüm Kemalistleri birleştiren bir temel “Kemalist minimum” fikirler bütünü belirlemeye davet edecektir. Örneğin tüm Kemalistlerin benimsediği Türk milliyetçiliğinin, nasıl rejim meselelerinde ayrışan Kemalistleri, sözgelimi 1930 Ağrı İsyanı karşısında birleştirebildiği böylece daha net anlaşılabilecektir.

Türkiye’de Kayıp Kurumlar, Kayıp Vakıflar ve Kayıp Arşivler: Tarih Yazımında Sessiz Boşluklar

Sultan Serter

Türkiye’nin modernleşme süreci ve Cumhuriyet’in erken dönem reformları, yalnızca siyasal ve idari yapıyı değil, aynı zamanda bilgi üretiminin kaynaklarını da derinden etkilemiştir. Osmanlı’dan devralınan bazı kurumların tasfiyesi, gayrimüslim cemaatlere ait vakıfların el konulması ve siyasi dönüşümler sırasında gerçekleştirilen arşiv düzenlemeleri, çok sayıda belgenin kaybolmasına, imha edilmesine veya erişime kapatılmasına yol açmıştır. Bu “kayıp” olgusu, tarih yazımında belirgin boşluklar yaratarak araştırmacıların belirli toplumsal kesimlere, olaylara ve dönemlere dair bilgiye ulaşmasını sınırlamaktadır.

Bu çalışma, “arşivsel sessizlik” (archival silence) kavramını Türkiye bağlamında ele almakta; kayıp kurum, vakıf ve arşivlerin tarihsel anlatının şekillenmesindeki rolünü incelemektedir. Araştırmada Osmanlı–Cumhuriyet geçişinde kapatılan kurumlar, 1920’ler–1950’lerde uygulanan arşiv politikaları, 6–7 Eylül 1955 olayları sonrası cemaat kayıtlarının yok edilmesi ve 1980 askeri darbesi sırasında kaybolan belgeler örnek olay olarak incelenmiştir.

Yöntem olarak arşiv taraması, sözlü tarih görüşmeleri ve ikincil literatür analizi birlikte kullanılmıştır. Bulgular, kayıp arşivlerin yalnızca teknik bir sorun olmadığını; devletin tercih ettiği ulusal kimlik anlatısını güçlendiren ideolojik bir araç olarak da işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Özellikle gayrimüslim topluluklar, muhalif siyasi hareketler ve sivil toplum örgütleri, bu arşivsel sessizlikten orantısız şekilde etkilenmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de kayıp kurum, vakıf ve arşivlerin yeniden belgelenmesi ve erişime açılması, daha kapsayıcı ve çoğulcu bir tarih yazımı için kritik önemdedir. Bu durum yalnızca akademik çalışmaları zenginleştirmekle kalmayacak, aynı zamanda toplumsal hafızanın onarılmasına katkı sağlayacaktır.

Eleştirel Otobiyografi Literatürü Açısından Nutuk'un Eleştirisi

Onur Alp Yılmaz

Otobiyografiler, tarihçiler için önemli birincil kaynak oluşturur; ancak siyaset bilimi perspektifi, bu metinleri nesnel tarih kaydı olarak değil, politik aktörün kendi stratejik anlatısı olarak değerlendirir.

Başka bir ifadeyle siyasetçilerin kendi hayat hikâyelerini anlattıkları metinler, genellikle sadece geçmişi kayıt altına almak değil, aynı zamanda politik kimliklerini ve meşruiyetlerini inşa etmek için kullanılır. Siyaset bilimi literatüründe, otobiyografiler bu açıdan stratejik anlatılar olarak değerlendirilir. Bir siyasetçi, hikayesini anlatırken politik olarak avantaj sağlayacak hatıralarını öne çıkarırken, başarısızlıkları ise ya minimize edebilir ya da başka aktörlere yükleyebilir.

Otobiyografilerde sık rastlanan bir başka özellik de anlatıcının hikâyeyi kendi lehine kurgulaması (self-serving bias) eğilimidir. Bu ise bireylerin yaşam öykülerinde olayları seçici olarak hatırladığını ve bu olayları kendi çıkarına uygun şekilde yapılandırdığını gösterir. Dahası otobiyografik anlatılar, bireylerin hem kişisel hem de politik kimliklerini inşa etme aracına dönüşür.

Başka bir ifadeyle otobiyografiler, ideolojik duruşu, politik mesajı iletmek ve kolektif belleği şekillendirmek için bir araçtır. Bu bağlamda, metnin dil, üslup ve anlatı stratejileri siyaset bilimi analizinde kritik öneme sahiptir.

Bu bağlamda Nutuk da sadece Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecini aktaran bir tarih kitabı değil, aynı zamanda Mustafa Kemal Paşa'nın politik hesaplaşmasını yansıtan bir otobiyografik anlatıdır. Nutuk'ta da olaylar seçmeci bir yöntemle aktarılmış; Mustafa Kemal, kendi önderliğini merkeze alarak hem müttefiklerini hem de muhaliflerini belirli bir perspektifle sunmuştur. Bu nedenle Nutuk'un incelenmesinde eleştirel bir perspektif önemlidir.

Eleştirel yaklaşım, eseri sadece içerdiği belgeler ve anlatılan olaylar üzerinden değerlendirmek yerine, anlatıcının niyetini, anlatı stratejilerini ve ideolojik tercihlerini göz önünde bulundurmayı gerektirir. Örneğin, Nutuk'ta bazı milli mücadele kahramanlarının rolleri küçümsenmiş veya göz ardı edilmiş, 19 Mayıs 1919 başlangıç tarihi bilinçli bir tercih olarak sunulmuştur. Bu durum, Mustafa Kemal'in hem politik meşruiyetini pekiştirme hem de gelecekte yazılacak devrim tarihine bir çerçeve bırakma amacıyla ilişkili ve seçmeci bir anlatı kurduğunu göstermektedir.

Dolayısıyla Nutuk'un eleştirel bir perspektiften incelenmesi, sadece olayların kronolojisini öğrenmekle sınırlı kalmaz; aynı zamanda politikanın, liderlik stratejisinin ve tarihyazımının kesişiminde nasıl bir anlatı üretildiğini anlamayı sağlar. Bu yaklaşım, eserin tarihsel değerini küçültmek değil, aksine anlatının yapısını, öznelliğini ve propaganda potansiyelini anlamaya imkân verir.

Bu bağlamda bu çalışma, Nutuk'un seçmeci yapısının hem tarihsel gerçekler hem de politik hesaplaşmalar açısından nasıl bir anlatı ürettiğini anlamak açısından önem taşıdığını gösterme hedefindedir.

Çok Partili Rejimin Eşiğinde Türkiye’nin Modern Tarihi’ne Ait Siyasal ve Toplumsal Hafızalar

Murat Hatip

Bu çalışma 1945 ve 1946 yıllarında, çok partili seçim deneyimi öncesinde Cumhuriyet Halk Partisi genel sekreterine iletilen şikâyet ve talep mektuplarındaki Geç Osmanlı dönemi, Kurtuluş Savaşı ve Erken Cumhuriyet dönemine dair anlatıları takip edecektir. Şikâyet ve talep mektupları, ülkenin dört bir yanındaki şehir ve kasabalardan CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilen on binlerce mektubun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bunlar CHP’nin toplumsal tabanını oluşturan farklı siyasi hafızalara, farklı toplumsal arka planlara dair örnekler ve güncel siyasetteki beklentilere ve yönelimlere dair ihtimaller içermektedir.

Bu mektuplar o zamanlar en geniş temsil alanına sahip siyasi otorite olan CHP'ye hitaben yazılmış olsalar da genellikle resmi bir ve bürokratik üslupla kaleme alınmamışlardır. Bu yazışma ağı, Genel Sekreter'in halkın durumu hakkında bilgi sahibi olabilmesinin temel yollarından biri olarak hizmet etmiştir.

Metodolojik açıdan tarihçiye birçok sorumluluk yükleyen bu belgeler, bir yandan geniş bir tarihsel alanla ilgili farklı anlatılar içerirken bir yandan da 1945 ve 1946 yıllarındaki siyasal dönüşümlere dair derin izler taşımaktadırlar. Bu derin izler parti, devlet ve halk arasındaki ilişkilere dair zengin bilgiler sunmakta; sıradan vatandaşların, parti tabanında mücadele veren yerel siyasetçilerin ve toplumun yoksul kesimlerinin devletle iletişimlerinde kullandıkları söylemsel stratejilere dair ipuçları barındırmaktadır.

Bu belgelerdeki geniş tarihsel alandan hatıralar yazıldıkları dönemlerdeki gelişmeler ile çağrılmış ve bu çağrışımlar siyasetin daha üst katmanlarında ve çok partili siyasetin içerisinde de karşılıklar bulmuştur. Bu bakımdan bu şikâyet ve talep mektupları aynı zamanda demokratik sistemin akışı içerisinde oluşmuş birer siyasal katılım dokümanı olarak da yorumlanabilirler.

Bu çalışma 1945 ve 1946 yıllarına ait şikâyet ve talep mektuplarındaki Geç Osmanlı dönemi, Kurtuluş Savaşı ve Erken Cumhuriyet dönemine mütedair hatıraları çok partili rejime geçişin oluşturduğu bağlamsal zeminde değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Devlet, Köylü ve Büyük Toprak Sahibi: Aşarın Kaldırılması Nasıl Tartışıl(ma)dı?

Yavuz Selim Karaburun, Ozancan Bozkurt

İlgasının kabul edildiği 1923 yılında gerçekleşen İzmir İktisat Kongresini izleyen dönemde, mecliste yaşanan yoğun polemikler ve tartışmalar sonucunda, aşar vergisi, günümüzden yaklaşık yüz yıl önce 17 Şubat 1925'te tamamen kaldırıldı. O dönemden bugüne ise kuruluş döneminin önemli bir kırılma noktası olarak görülebilecek bu reformun arkasındaki olası nedenler ve sonuçlar, takip eden yıllarda birçok çalışmanın da ana gündemi haline geldi. Nitekim, bu doğrultuda, konuyu Kemalizm, liberalizm ve sosyalizm gibi farklı ideolojilerin perspektifinden değerlendiren kapsamlı bir literatür ortaya çıktı.

Bu bildiri ise aşarın kaldırılmasını merkeze alan bu zengin literatürün, meseleyi nasıl değerlendirdiğini ve hangi eksenler etrafında tartıştığını eleştirel bir şekilde yeniden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Öne sürülen ilk argüman, bahsi geçen siyasi eğilimlerin benimsedikleri yaklaşımlar arasında önemli farklılıklar bulunmasına karşın, yöntemsel ve kavramsal açıdan aralarında göz ardı edilemez bazı benzerliklerin var olduğudur. Aşarla ilgili literatürün en önemli tartışma konularından biri olan aşarın kaldırılmasının hangi toplumsal kesim/kesimlerin faydasına olduğu meselesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Kemalist perspektiften bakan çalışmalar, aşarın ilgasını, devletin küçük toprak sahibi köylülere yaptığı bir çeşit jest olarak kabul ederken; Marksist perspektiften kaleme alınan çalışmaların önemli bir kısmı ise bu jestin köylülerden ziyade büyük toprak sahiplerinin çıkarlarıyla örtüştüğünü ileri sürmüşlerdir. Dolayısıyla, aralarındaki bu farklılığa rağmen, her iki yaklaşım da aşarın kaldırılması meselesini, köylülük ve büyük toprak sahipliği gibi ikili kategorilere indirgemiş; içinde devletin de bulunduğu sıfır toplamlı bir oyun olarak tahayyül etmişlerdir. Dahası, aşarın kaldırılmasının devlet maliyesi ve iktisadi kalkınma üzerindeki etkisini inceleyen daha teknik çalışmalar da devlet, köylü ve büyük toprak sahipleri kavramsallaştırmasının ötesine geçmemişlerdir.

Buna paralel olarak, bildirinin ikinci amacı, aşarın kaldırılmasının nasıl tartışıldığının yanı sıra, nasıl tartışılmadığını, literatürde hangi aktörlerin ve kategorilerin göz ardı edildiğini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, homojen bir köylülük kategorisi yerine, topraksız köylüler, ortakçılar ve diğer özgür olmayan emekçiler gibi farklı aktörlerin de aşar meselesine nasıl dahil edilebileceği tartışmaya açılmıştır. Benzer şekilde, aşar vergisiyle birlikte kaldırılan ancak literatürün yine ihmal ettiği iltizam meselesi de yeniden gündeme getirilmiş; bunun sonucunda köylülüğün karşısında konumlandırılan yekpare büyük toprak sahipliği yerine, aşardan ve onunla ilişkili olan iltizam sisteminden faydalanan farklı aktörlerin de dahil edildiği çok katmanlı ve daha karmaşık bir tablo sunmanın imkanları masaya yatırılmıştır. Bu bağlamda, yazının son bölümü, Cumhuriyetin ilanından sonra da gelirlerinin önemli bir bölümünü aşar vergisinden elde etmeye devam eden vakıflara ve onların siyasi aktörlerle kurdukları ilişkiye ayrılmıştır. Böylece, kaldırılmasından bu yana, yaklaşık yüz yıllık süreçte, farklı ideolojik yaklaşımların katkılarıyla genişleyen bu literatürün önemli katkılarına temas etmenin yanı sıra, literatürün dışarıda bıraktığı kavramların ve aktörlerin gün yüzüne çıkartarak da aşarın kaldırılması meselesine dair alternatif anlatılar oluşturulabilir.

Burjuvazi Kayıp Devleti Arıyor: Türkiye'de Sınıflar ve Devlet

Ekin Mahmuzlu

Geç Osmanlı modern tarih yazımı, başta Feroz Ahmed, Çağlar Keyder ve Zafer Toprak gibi tarihçiler olmak üzere; Müslüman burjuvazinin, devlet elitleri tarafından yaratıldığını ve eğer Osmanlı İmparatorluğunda bir Müslüman burjuva sınıfı varsa, onun da 1908'den 1923'e kadar ki çalkantılı dönemde devlet ve bürokrasi karşısında pasif bir aktör olduğunu kabul eder. Oysa Osmanlı vilayetleri üzerine yapılan son dönem çalışmalar, Osmanlı tüccar ve esnaf sınıfının birçok kez 19. Yüzyıldan bile önce, yerel siyasete de yatırım yaptığını gözler önüne sermiştir. Örneğin Nelly Hanna, Osmanlı Mısırında Müslüman tüccar ailelerinden Abu Takiya ailesinin 17. Yüzyıl ve Şaraybi ailesinin de 18. Yüzyılda zengileşip yerel siyasette önemli aktör oldukları ve de aslen bir tüccar hanedanı olan Kazdağlı ailesinin 18. Yüzyıl Mısır'ını yöneten güçlü bir ayan ailesine dönüştüğünü anlatır. Keza Peter Gran da 19. Yüzyıl da Mısırlı ulemanın da 19. Yüzyıl boyunca nasıl gitgide artan bir şekilde modern kapitalist kurumları İslam hukukuna dahil ettiklerini açıklar.

Bu konferanstaki sunum, ön çalışması yapılmış ve gelecekte yazılacak bir makalenin temelini oluşturur. Bu makalenin asıl hedefi, Müslüman burjuvazinin Trabzon Vilayeti örneğinde olduğu gibi Abdülhamit döneminde (1876-1909) bile siyasal açıdan son derece etkin bir aktör olduğunu ve yalnızca 19. yüzyılda değil, 1908-1923 yılları arasında da Osmanlı ve Türkiye Parlamentoları, Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Pontus Rum Cemiyeti üyeliği gibi siyasal faaliyetlerde bulunduğunu somut örneklerle kanıtlamaktır.

Yarım Kalan Devrim: Mahmud Esad Çevresi ve Mesleki Temsilin Taşradaki Yansımaları

Osman Akar

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yılları ile Millî Mücadele dönemindeki tartışmalarda büyük bir yer edinmiş olan Mesleki Temsil görüşüne genellikle İstanbul ve Ankara gibi idari merkezlerden bakılmış; ancak bu görüşün taşradaki temsilcilerine ve bu bölgelerde elde ettiği güce gereken önem verilmemiştir. Bu durum, 20. yüzyılın başından itibaren dünya genelinde geniş bir taraftar kitlesi toplayan korporatist eğilimlerin Türkiye özelinde ulaştığı boyutun tam olarak belirlenmesinin önüne geçtiği gibi, İttihat ve Terakki ile onun uzantısı gruplar tarafından benimsenen Mesleki Temsil anlayışının bu eğilimin ülkedeki tek temsilcisi olarak görülmesine neden olmuştur. Oysa İzmir ve çevresi bu görüşün Erken Cumhuriyet Dönemi'nde önemli merkezlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Mesleki temsil de dahil olmak üzere korporatist eğilimlerin farklı tezahürleri, İzmir basınında ve özellikle bölgedeki tarım burjuvazisi arasında kendine önemli taraftarlar kazanmıştır. Bu aktörlerden en önemlilerinden biri de 1924 gibi erken bir tarihte "Türk inkılabı"nın dinamiklerini ve geçirdiği tarihsel süreci kendi tarih tezi ile açıklayan, devrimin ilerleyen safhaları için bir yol haritası sunan ve bu doğrultuda iş birliği içinde olduğu bölge burjuvazisi ile birlikte aktif şekilde politika yürüten Mahmud Esad'tır. Ona göre, Türk milletini toplumsal, iktisadi ve milli açıdan temsil edememiş Osmanlı İmparatorluğu tahakküm ve zulme dayanarak iktidarını sürdürmüştü. Uzun dönem boyunca "şahısların, zümrelerin ve yabancıların çiftliği" durumunda kalan ülkenin, Birinci Dünya Savaşı'nı takiben işgale uğraması milletin önüne yeni bir devlet kurmayı "vazife" olarak ortaya koymuştu. Direniş için atılan ilk kurşunla başlattığı "Türk ihtilali" ona göre "tüm hayatta kalabilen ihtilallerde olduğu gibi" halk tarafından gerçekleştirilmişti. Bu süreçte millet "tekmil mahiyetiyle harekete gelen canlı bir hürriyet ve demokrasi halinde" dış ve iç düşmanlara karşı sürdürdüğü "harici" ve "dahili cidal" ile başarıya ulaştı. Halk ve onun büyük çoğunluğunu oluşturan köylüler tarafından gerçekleştirilen ihtilal sonucunda 1923 yılında ilan edilen cumhuriyet ise o döneme kadar süren fiili durumun resmileşmesinden başka bir anlam ifade etmiyordu. Ancak "halk hakimiyeti esasatı çok kuvvetli" olan ilk Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun değiştiren yeni kanun "işleri hep sağdan gördü". Bu nedenle ihtilal siyasi ilkelerini tamamlayıp ilgili kurumları meydana getirmesine karşın bunları halka mal etmeyi başaramadı. Mahmud Esad'a göre ihtilalin bir sonraki safhasını bu hedef oluşturacaktı. Devrimin millileştirilmesi ve halka mal edilmesinin en kısa yolu ise bunu kolaylaştıracak iktisadi yapıların oluşturulmasıydı. Üreticiler "milli iktisat teşkilatı"nı kurmadığı müddetçe farklı grupların halk üzerinde kurduğu tahakküm devam edecekti. Bunu aşabilmek için çiftçiler, zanaatkarlar, tüccarlar, işçiler kendi alanlarında cemiyet ve sendikalar etrafında örgütlendikten sonra "Türk İktisat Birliği" çatısı altında birleşmeliydi. 1921 senesinde şiddetle savunulan, 1923 yılında Türkiye İktisat Kongresi'nde tecrübe edilen bu örgütlenmenin sağlanması ihtilalin "bütün manasıyla inkişafı ve tealisi için" bir zorunluluktu. Başta çiftçiler olmak üzere iktisat zümreleri ülke geleceğinde söz sahibi olmadığı sürece "inkılap daima yarım kalır" düşüncesini savunan Mahmud Esad ve çevresi bu görüş doğrultusunda; Çiftçiler Birliği, Kooperatif Aydın İncir Müstahsilleri ve Ödemiş Tütün Müstahsilleri Kooperatifi gibi önemli çiftçi örgütlenmeleri içinde aktif politika sürdürecekti.

Cumhuriyetin Taşrası

Emre Erkan

Bu sunum cumhuriyetin taşrayla olan ilişkisini ve bu ilişkiselliğin Türkiye'deki tezahürünü örnekleriyle ele almaktadır. Cumhuriyet kavramının akla ilk getirdiği, yönetim sisteminde devlet başkanı konumunda bir hanedana dayanan bir hükümdarın olması yerine seçilmiş bir cumhurbaşkanının olmasıdır. Bu, aynı zamanda ülke sınırları içindeki istisnasız herkesin aynı yurttaşlık hukukuna tabi olması anlamına gelmektedir. İkinci olarak, cumhuriyet kavramı bir yönetim biçimi olarak karşımıza çıkar. Egemenliğin cumhuriyetin sınırları içinde yaşayanlara ait olması ve bunların kendi temsilcilerini belirlenmesinde söz sahibi olması yönetilenlerin rızasını önceleyen (temsili) bir sistemin kurulmasını ve meşruiyetlerini halka dayandıran siyasal kurumların buna göre örgütlenmesini gerektirmektedir. Bu kurumlar, sadece temsili sistemin siyasal merkezde vücut bulmasını sağlayan meclis ve siyasal parti(ler)den ibaret değildir. Asırlar boyunca süren hükümdarlığın yerine gelen cumhuriyetin getirmeyi vadettiği refahı, ilerlemeyi ve erdemi topluma aktaranlar dernekler, sendikalar, eğitim kurumları ve basın kuruluşları olabilir. Cumhuriyetin gereği olan kamusallığı ve şeffaflığı ortaya koyan bu kurumların işleyişi, siyasal merkezin dışına doğru gittikçe cumhuriyetin bütünsellik sergilemesi bakımından önem arz etmektedir.

Orta Çağ ve sonrasında cumhuriyet kavramı kralsız şehir devletlerinde, dolayısıyla küçük yapılarda varlığını sürdürmüş, modern dönemde kavram özellikle Amerikan ve Fransız devrimleri ertesinde hatırlanırken yeniden kurgulanmış, ulus-devletlere uyarlanırken ölçeği de genişlemiştir. Bu bakımdan Tanzimat sonrası kimi Osmanlı bürokrat ve aydınlarının cumhuriyet kavramı üzerine düşündüklerini, hatta bu yöndeki eğilimlerini kimi zaman ifade ettiklerini söylemek mümkündür. Ne var ki, bu grubun cumhuriyet tahayyülüne ilişkin bilgimiz kısıtlıdır. Yine de bu eğilimin gizil uygulama sahası doğal olarak Osmanlı ülkesinin eldeki toprakları, bu topraklarda yaşayan çok etnili ve dinli toplumsal yapı ve bu toplumsal hayatın barındığı şehir ve kırsal alanlardır. Diğer bir ifadeyle, Balkanlarda ve Orta Doğu coğrafyasında yer alan birçok şehir, cumhuriyet fikrinin bileşenlerini oluşturmaktadır. Ne var ki 20. yüzyıl boyunca yaşanan teritoryal kayıplar ülkenin ölçeğinin küçülmesine, önemli kentlerin kaybına yol açarken aynı zamanda bir tarafta uluslararası düzeyde yaşanan gelişmeler cumhuriyet fikrinin dünyada yaygınlaşmasına neden olmuş, diğer tarafta yerel düzeyde 1920-1922 döneminde yaşanan gelişmeler Türkiye'de cumhuriyetin gerçekleşmesine olanak sağlamıştır. Böylelikle daha küçük bir alanda ve kırsal nüfusun şehirli nüfusa göre daha ağırlıklı olduğu bir coğrafyada cumhuriyet fikrinin uygulanması söz konusu olmuştur.

O halde Kurtuluş Savaşı sonrasının Türkiyesi'nde cumhuriyet nasıl olacaktır? Öncelikle, devlet başkanı konusu çözüme kavuşturulmuş, ardından bir yönetim biçimi olarak cumhuriyetin toplumla ilişkisinin nasıl olacağı gündeme gelmiştir. Ülkenin yeni yapısı esas olarak, İstanbul haricinde küçük şehirlerin ve kırsal bir üretimin hâkim olduğu, Latin dillerinde merkez kavramının karşıtı olarak kullanılan periferinin dışa doğru anlamını taşıyan "taşra"dan ibarettir. Cumhuriyet yönetiminin yeni anlayışının taşraya taşınması için kimi geçmişten gelen kimi ise yeni oluşturulması gereken kurumlar gereklidir. Bu sunumda, Şerif Mardin'in bir kalıp haline gelmiş merkez-çevre analizine eleştiri getirilerek cumhuriyet kavramının taşra ile olan ilişkisine Türkiye Cumhuriyeti örneği üzerinden yeniden bakılacaktır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde devletle bütünleşen tek-parti yönetiminin taşraya karşı tutumu, cumhuriyetin taşıyıcısı olması gereken kurumların taşradaki eksikliği veya varlık biçimleri üzerinde durulacaktır.

Belgenin Diline Teslim Olmak: Fevzi Çakmak ve İnsan Hakları Cemiyeti Örneğinde Tarih Anlatımında Solcu Olmak ya da Sol ile İlişkilendirilmek

Mithat Kadri Vural

17 Ekim 1946'da Fevzi Çakmak imzalı resmi başvuruyla İnsan Hakları Cemiyeti adıyla "gayri siyasi" bir derneğin kurulduğu bildirilmiştir. Başvuru dilekçesinde kurucu olarak sırayla şu isimler sayılmıştır: Mareşal Fevzi Çakmak, Tevfik Rüştü Aras, Kenan Öner, General Sadık Aldoğan, Hamdi Arpağ, Cami Baykurt, Raşit Erer, Hasan Rıza Soyak, Zekeriya Sertel, Mehmet Özdemir Evliyazade, Salahaaddin A. Kip.

Kısa süre içinde cemiyete karşı basında topyekün bir karşı kampanya başlatılarak, ısrarlı bir şekilde cemiyetinin siyasi bir yapı olduğu, bütün bu girişimin "müfrit solcu" olarak nitelendirilen Zekeriya Sertel ve Cami Baykurt işi olduğu ve aşırı solcu amaçları gizlemek için Mareşal'in siyasi siper olarak kullanıldığı iddia edilmiş, Fevzi Çakmak ise bilerek ve isteyerek aşırı solcular ile birlikte hareket etmekle suçlanmıştır. Hatta bu girişim Sovyetler Birliği ile ilişkilendirilerek "sol takımın" Mareşal'i ele ele geçirme ve Fevzi Çakmak'ı parlamento dışı muhalefete teşvik etme çabası olarak görülür. Nitekim CHP'li ve DP'li unsurların ortak tavrıyla cemiyet "ölü doğmuş" bir girişime dönüşür.

İlginç olan husus ise yukarıdaki anlatının Fevzi Çakmak ve İnsan Hakları Cemiyeti üzerine yazılan akademik metinlere de neredeyse aynen taşınmasıdır. II. Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Birliği ile yaşanan krize de bağlı olarak ağır bir antikomünist siyasal iklim içinde oluşturulan metinlere ve belgelere tarih yazıcılığında şüpheyle yaklaşılmadığı gibi Fevzi Çakmak'ın çok partili hayata geçiş sürecinde işgal ettiği politik ağırlık da gözden kaçırılmıştır. Öte yandan "müfrit solcu" olarak etiketlenen Zekeriya Sertel ve Cami Baykurt'un siyasal kimliği hakkında herhangi bir fikri takibe de gidilmemiştir. Bu bağlamda söz konusu bu çalışma tarih yazıcısı ile belge arasında kurulan ilişkiye odaklanarak bu konudaki tarihsel anlatıyı yeniden ele almayı amaçlamaktadır.

Aynı zamanda bu çalışma; tarih yazıcısının, yaşanılanı anlamlandırma çabasını çoğu zaman zihnindeki taslağa uygunluk ölçüsünde ve belli bir bağlam çerçevesinde nedensellik ilişkisi üzerinden gerçekleştirdiğini kabul etmekte ve bu açıdan nedenselliğe dayalı bir anlatı kurguladığında, var olan bilgi yığını içinden özellikle kendi anlatısını destekleyecek olanları seçme eğilimde olduğunu bununda tarih yazıcısı açısından kendi anlatısına uygun belgenin diline teslim olmayı ya da anlatıyı bozacak bilgiden uzak durmayı gerektirdiği tespitini de söz konusu çalışma üzerinden değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Türkiye'de Sosyalistlerin (1960–1980) Yeni Türk Devletinin Kuruluş Sürecine Yönelik Tutumları

Halil Akkurt

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışıyla devralınan sınırlı sosyalizm mirası, Türkiye'de sosyalist hareketin doğuşunu; emperyalist güçlere karşı yürütülen Kurtuluş Savaşı ve Aydınlanmacı-modernleşmeci temelde kurulan ulus devlet süreciyle eşzamanlı kıldı. Tarihsel materyalist temeller üzerinde şekillenen bu hareketin, gerek kuruluşunda gerekse 1960–1980'de yeniden örgütlenip kitleselleştiğinde, içinde geliştiği tarihsel ve toplumsal bağlamın akışını değiştiren yeni Türk devletinin kuruluş sürecine dair tartışmalara girmesi kaçınılmazdı. Sosyalistler, ideolojik hattını oluştururken bu sürecin farklı boyutlarına ya çeşitli derecelerde olumlu bir anlam atfetti ya da ona karşı konum aldı. Bu nedenle, kuruluş sürecine ilişkin unsurlar Türkiye'de sosyalistlerin teori ve pratiğinde belirleyici rol oynadı.

Sosyalistler, kimi zaman iç polemiklerinde, kimi zaman teorik açılımlarında, kimi zaman da pratiklerine teorik zemin yaratma çabalarında; Kurtuluş Savaşı'nın, yeni Türk devletinin, bu devletin kuruluşuyla atılan siyasal, toplumsal ve iktisadi adımların ve Atatürk ilkelerinin niteliğine ilişkin tartışmaları gündeme getirmiştir. Söz konusu olay, olgu, terim ve kavramlara ilişkin tartışmalar, son çeyrek yüzyılda belirgin biçimde genişleyen akademik literatürde de yer bulmuştur. Türkiye'de sosyalistlerin en etkili dönemi olan 1960–1980 yıllarına odaklanan bu literatür, çoğu hâlen 1960'lara yoğunlaşmakla birlikte, sosyalist hareketler ile önde gelen liderlerini; örgüt, ideoloji ve eylem düzeyinde, karşılaştırmalı bir perspektifle inceleyerek ve sosyalistlerin söz konusu dönemde Türk siyasal hayatındaki konumuna odaklanarak alana dair bilgi ve kavrayışımızı genişletmektedir. Bununla birlikte, çoğu kez sosyalist hareketler üzerinden teorileştirme çabalarına veya önde gelen liderler üzerinden yürütülen incelemelere odaklanan bu literatürde, ele alınan hareketlerin ve kişilerin kuruluş sürecine bakışlarını dönemin tarihsel bağlamına başarıyla yerleştiren çalışmalar bulunsa da, bu meselenin 1960–1980 dönemi içindeki seyrini ve ilerleyen yıllara bıraktığı mirası bütünlüklü biçimde ortaya koyacak tarihsel çerçevelemelere hâlâ ihtiyaç vardır.

Bu bildiri, Türkiye'de sosyalistlerin 1960–1980 döneminde yeni Türk devletinin kuruluş süreciyle ilişkili tutumlarını inceleyerek, bu tutumların sosyalistlerin teori ve pratiklerinin şekillenmesinde nasıl bir rol oynadığını, dönemsel kırılmalar ve süreklilikler bağlamında izlemeyi amaçlamakta ve bu bağlamda konunun tarihsel bağlamı içerisinde yeniden değerlendirilmesine katkı sunmayı hedeflemektedir. İnceleme; "antiemperyalist Millî Kurtuluş Savaşı" tanımından "Türk–Yunan Savaşı" tanımına, insancıl yönüyle sahiplenilen "Atatürk milliyetçiliği"nden milliyetçiliğin her türlüsünü şovenizmle özdeşleştiren yaklaşımlara, halkçılık ilkesi üzerinden geliştirilen açılımlardan Maocu örgütlerin "halkın sülalesi" olarak anılmasına neden olacak süreli yayınlarına, I. TBMM'den güç alan "Türkiye halkı" ifadesinden "Türkiye halkları" ifadesine uzanan çeşitli tutum ve yaklaşımların dönüşümlerini kapsamaktadır.

Kurtuluşun Gölgesinde Arayış: Erken Cumhuriyet Döneminde Sosyalist Akımların İdeolojik Yönelimleri ve Tarihsel Anlatılarla Kurduğu İlişki

Erdem Ayçiçek

Bu çalışma, Türkiye'de sosyalist sol hareketin Cumhuriyet'in kuruluş sürecine, ulusal kurtuluş mücadelesinin siyasal ve kültürel düzlemde süreklilik arz eden tarihsel anlatılarına ve Kemalizmin kurucu ideolojisine yönelik konumlanışını tarihsel materyalist bir perspektifle analiz etmektedir. Sosyalist düşüncenin bu bağlamlara ilişkin tavrı, lineer bir bütünlük arz etmeyip; aksine tarihsel eşitsiz gelişimin, uluslararası sınıf mücadelesinin yönelimlerinin ve yerel ideolojik aygıtların etkisiyle konjonktüre bağlı olarak dönüşüm göstermiştir. 1917 Ekim Devrimi sonrasında enternasyonal sosyalist hareketin Doğu'ya yönelmesi, Türkiye'deki sosyalist düşüncenin ilk biçimlenme evresini derinden etkilemiştir. Bu dönemde Komintern'in direktifleri, Türkiye'deki sol oluşumların sınıf analizine dayalı devrim stratejileri yerine, milli bağımsızlık söylemine angaje bir pozisyon almalarına neden olmuştur. Sosyalist hareketin kurucu figürlerinin teorik hazırlıksızlığı, yarı-aydın karakterleri ve Marksizmin bilimsel yöntemini diyalektik bütünlüğüyle kavrayamamaları, ideolojik bulanıklığa ve stratejik zigzaglara zemin hazırlamıştır.

Çalışmada özellikle, inkılabın sınıfsal karakteri, ulusal niteliği ve anti-emperyalist bağlamı gibi Marksist analiz için temel referans başlıkları üzerinden sosyalist çevrelerin nasıl konumlandığı değerlendirilmektedir. Burada dikkat çeken husus, Kemalist iktidarın "tezatsız içtimai bünye" paradigması karşısında sınıf siyasetinin sistematik olarak geri plana itilmesi ve sosyalizme sınıf dışı, çoğu zaman halkçılık ya da ulusal kalkınmacılık gibi ideolojik motiflerle ulaşılmaya çalışılmasıdır. Kemalizmle sosyalizm arasındaki bu diyalektik ilişki, ne kategorik bir kopuş ne de mutlak bir iç içe geçme olarak ele alınabilir. Aksine, sosyalist düşünce içerisindeki farklı kuşakların sahip oldukları önsel teorik donanım, tarihsel tecrübe ve örgütsel bağlam, Kemalizme yönelik yaklaşımlarını belirlemiştir. Bu çerçevede, sosyalist hareketin kimi zaman Kemalist modernleşmeyi ilerici bir aşama olarak sahiplenmesi, kimi zamansa onu küçük burjuva milliyetçiliği üzerinden mahkûm etmesi, dönemin ulusal ve uluslararası sınıf mücadeleleriyle yakından ilişkilidir.

Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye'de sosyalist düşüncenin Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına ve Kemalist hegemonya biçimlerine dair eleştirel yaklaşımını; tarihsel materyalizm, sınıf çözümlemesi ve ideolojik aygıtlar teorisi ekseninde çok katmanlı bir şekilde ele almaktadır. Böylece sosyalist hareketin tarihsel-politik pozisyon alışları, sadece taktiksel değil, aynı zamanda epistemolojik bir düzeyde analiz edilmektedir.

Özgeçmişler

Umut Azak

Prof. Dr. Umut Azak, Galatasaray Lisesi'ni 1992, Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü 1997 yılında bitirdi. Yüksek lisans derecesini SOAS Londra Üniversitesi'nde, doktora derecesini 2007 yılında Leiden Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Bölümü'nden aldı. Türkiye'de laiklik tartışmaları, kadın hareketi tarihi ve hafıza çalışmaları alanlarında çalışma ve yayınlar yapan Azak, Hollanda ve Türkiye'de çeşitli üniversitelerde dersler verdi. 2010 yılından beri İstanbul Okan Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde bölüm başkanı ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Araştırma Merkezi'nde müdür olarak çalışıyor. Aynı zamanda, gençlerle hafıza yürüyüşleri tasarlamaya yönelik hak temelli akran eğitimi modelini geliştiren Karakutu Derneği'nin yönetim kurulu üyesi. Türkiye'de Din ve Laiklik (İletişim, 2010) başlıklı bir kitabı bulunan Azak'ın "Cumhuriyet'in 100 Yılı: Türkiye Laikliğine Bakışlar" başlıklı derlemesi Tarih Vakfı Yurt Yayınları'ndan Haziran 2025'te çıktı.

Kerem Hocaoğlu

Kerem Hocaoğlu, Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümü'nde lisans, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde yüksek lisans ve Tarih Bölümü'nde doktora eğitimlerini tamamlamıştır. Sosyal demokrasi, Türkiye siyasal yaşamı ve Türk solu konularında akademik çalışmaları yayımlanmıştır. İlgi alanları arasında Türk sağı, Türk solu, Soğuk Savaş dönemi Türk siyaseti ve sosyal demokrasi yer almaktadır.

Zeynep Ceylan Şahin

Zeynep Ceylan Şahin, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tarih Bölümü'nde araştırma görevlisi doktor olarak görev yapmaktadır. Lisans eğitimini Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamladıktan sonra, yüksek lisansını MSGSÜ'de Tarih Bölümü'nde "Fransız Basınında Hatay Sorunu" başlıklı teziyle bitirmiştir. Doktorasını ise aynı bölümde "II. Abdülhamid Dönemi'nde İstanbul Fransız Ticaret Odası'nın Kuruluşu ve Faaliyetleri" başlıklı teziyle tamamlamıştır. Akademik ilgi alanları geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet tarihi, Osmanlı- Fransız ilişkileri, Fransız kurumları ve uluslararası basın faaliyetleridir.

Zeynep Ceylan Şahin, lisans düzeyinde ABD Tarihi, 20. Yüzyıl Kuzey Afrika ve Ortadoğu, İnkılap Tarihi ve İktisat Tarihine Giriş derslerini yürütmekte, aynı zamanda bölümün Erasmus Koordinatörü olarak görev almaktadır. Osmanlı- Fransız ilişkileri ve diplomasi tarihi üzerine çeşitli makale, kitap bölümü ve bildirileri bulunan Ceylan Şahin'in çalışmaları arasında Fransa'nın 1860 Lübnan Krizi'ne müdahalesi, Fransız basınında Lozan Barış Antlaşması ve Osmanlı kent yaşamındaki Union Française gibi konular yer almaktadır

İsmet Yiğit

İsmet Yiğit, İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Eylül 2023 tarihinde doktorasını tamamlamıştır. Doktora çalışmasında, sol düşüncede din, devlet ve demokrasi kavramlarının ilişkisini incelemiştir. Akademik ilgi alanları devlet teorisi, Türk siyasal hayatı, siyaset felsefesi, kültür çalışmaları ve siyasal düşünceler tarihini kapsamaktadır.

Hüseyin Kurt

Lisans derecesini İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden aldı. 2024 yılında Boston'da yer alan Northeastern Üniversitesi'nde Dünya Tarihi doktora tezini üstün müdafaayla tamamladı.

Hüseyin'in iki de mastır derecesi vardır. Birisi, New York Eyalet ÜniversitesiBinghamton'dan aldığı Osmanlı ve Türk tarihi mastırı. İkincisi, Connecticut eyaletinde yer alan Hartford Din Okulu'ndan aldığı İslam Araştırmaları mastırı.

Hüseyin, 2015 yılında en iyi Osmanlıca tercümesi için OTSA'dan Amerika çapında Sâmiha Ayverdi ödülünü kazandı. 2022 yılında ise ihmal edilmiş araştırma konuları üzerine Laura Bassi ödülünü kazandı.

Hüseyin'in ilgi duyduğu araştırma konuları şunlardır: "Müslüman dünyasında bilgi ve reform," "meşrûtiyet ve anayasacılık," "İslam siyaset düşüncesi," "sosyal ve kültürel hareketler."

Sinan Yıldırmaz

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Öğretim Üyesidir. Yıldırmaz, lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde, yüksek lisansını da Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü'nde tamamladı. Doktora derecesini 2009 yılında yine Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü'nden aldı. Türkiye'nin toplumsal ve siyasal tarihine ilişkin yürüttüğü çalışmaları dışında, Türkiye'de muhafazakârlık ve edebiyat üzerine çeşitli makaleleri yayınlanan Yıldırmaz'ın temel ilgi alanları arasında emek tarihi, köylülük çalışmaları, sosyal tarih, kitap/okuma tarihi ve düşünce tarihi yer almaktadır. Yıldırmaz'ın, *Politics and the Peasantry in Post-War Turkey: Social History, Culture and Modernization* (London: I.B. Tauris, 2017), *Toplumsal Tarih Çalışmaları* (İstanbul: Libra Kitap, 2019) ve *Türkiye'de Köylülüğün Sosyal Tarihi 1945-1960* (İstanbul: İletişim, 2021) başlıklı üç kitabı bulunmaktadır.

Sevil Dumanoğulları

Sevil Özçalık Dumanoğulları, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde araştırma görevlisidir. Lisans ve Yüksek Lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi'nde, doktora çalışmasını ise Ludwig Maximilian-Münih Üniversitesi Yakın Doğu Enstitüsü'nde tamamlamıştır. Araştırmaları milliyetçilik, Alman- Osmanlı İttifakı, hafıza siyaseti, modern Alman ve Türkiye tarihine odaklanmaktadır. "Promoting an Alliance, Furthering Nationalism: Ernst Jäckh and Ahmed Emin in the Time of the First World War" başlıklı doktora tezi Klaus Schwarz Yayınevi'nden 2018 yılında yayınlanmıştır. Bunun dışında Middle Eastern Studies, Nationalities Papers, Toplumsal Tarih, Kebikeç gibi dergilerde yayınları olmuştur.

Sertaç Galip Genç

Galip Genç, Boğaziçi Üniversitesi'nde Edebiyat ve Tarih lisans, Galatasaray Üniversitesi'nde Medya ve İletişim Çalışmaları yüksek lisans derecesine sahiptir. Güçlü bir akademik arka plan ve saha deneyimiyle, seçim kampanyalarında stratejik ve siyasal iletişim danışmanı olarak çalışmış; hedef kitle segmentasyonu, içerik planlama ve dijital kampanya yönetimi alanlarında uzmanlaşmıştır.

TÜBİTAK destekli bir proje kapsamında medya okuryazarlığı ve dezenformasyon üzerine nitel araştırmalar yürütmüştür. Yetkinlikleri arasında Adobe Creative Cloud, MS Office ve sosyal bilimler veri analizi araçlarını etkin biçimde kullanma yer almaktadır. Kurumsal iletişim, kriz yönetimi ve marka itibarı konularında da doğrudan saha deneyimine sahiptir. Entegre ve çok platformlu stratejiler yoluyla ölçülebilir ve sürdürülebilir marka değeri yaratmaya tutkuyla yaklaşan Galip Genç, siyasal iletişim alanına hem akademik hem de profesyonel düzeyde katkı sunmaya devam etmektedir.

Sinem Arslan

2019 yılında Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu, 2021'de aynı üniversitenin Atatürk Enstitüsü'nde Modern Türkiye Tarihi alanında yüksek lisansını tamamladı. Şu anda aynı enstitüde doktora çalışmalarını sürdürüyor. Doktora tezinde, Balkan ve Rumeli Türklerinin sivil toplum pratiklerini tarihsel antropoloji perspektifiyle inceliyor. Ayrıca yürüttüğü editörlük kariyerinde tarih, siyaset ve kültürel diplomasi temalarında yazılar kaleme almakta ve bu alanlardaki gelişmeleri yakından takip etmekte.

Eylem Ejder

Fizik eğitiminin ardından Ankara Üniversitesi'nde Tiyatro eğitimi aldı. Aynı üniversitede, tiyatro doktorasını tamamladı. Doktora araştırmaları kapsamında Oslo Üniversitesi İbsen Araştırmaları Merkezi'nde misafir araştırmacı olarak bulundu. Harvard Üniversitesi Mellon Tiyatro ve Performans Çalışmaları Okulu'nun 2018 ve 2022 dönemleri katılımcıları arasında yer aldı. 2022'den bu yana, ekolojik ve biçimler-arası bir ifade arayışıyla; otobiyografik performanslar, melez metinler, kamusal öğrenme programları, atölyeler, ortak üretimler ve yeni dramaturgiler geliştiriyor. Sanatsal araştırmalarında, şehirde ve doğada yaptığı gelişigüzel yürüyüşlerinden beslenen melez ve disiplinler arası anlatılar üretiyor. İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Konservatuvarı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır ve Türkiye'de çeşitli üniversitelerin sahne sanatları bölümlerinde lisans ve yüksek lisans dersleri vermekte, bağımsız dramaturg, editör ve yazar olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Beril Çakır

Boston Emmanuel College'da Siyaset Bilimi bölümünde lisans eğitimini tamamladıktan sonra Rotterdam Erasmus Üniversitesi'nde Kalkınma Çalışmaları alanında yüksek lisans derecesini almıştır. İstanbul Bilgi Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünde doktora adayıdır.

Özlem Kayhan Pusane

Prof. Dr. Özlem Kayhan Pusane, Işık Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Uluslararası İlişkiler lisans eğitimini 2002 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Siyaset Bilimi alanında yüksek lisans derecesini Notre Dame Üniversitesi'nden (Indiana, ABD) 2004 yılında aldıktan sonra yine aynı üniversitede Siyaset Bilimi doktora derecesini 2009'da tamamlamıştır. Çalışmaları, South European Society and Politics, Middle Eastern Studies, Conflict, Security and Development, Turkish Studies ve Uluslararası İlişkiler gibi dergilerde yayımlanmıştır. Araştırma alanları, geleneksel ve eleştirel güvenlik çalışmaları, asker-sivil ilişkileri, ayaklanma ve terörle mücadele ile Türkiye'nin dış ve güvenlik politikalarıdır.

Erol Ülker

Işık Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. 1999 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2003 yılında Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden, 2004 yılında Merkezi Avrupa Üniversitesi- Milliyetçilik Çalışmaları Bölümü'nden yüksek lisans dereceleri aldı. 2013 yılında Şikago Üniversitesi Tarih Bölümü'nde doktora eğitimini tamamladı. 2015-2016'da Berlin merkezli Forum Transregionale Studien bünyesinde EUME Bursiyeri olarak olarak doktora sonrası araştırmalarını sürdürdü ve 2023/2024 Güz yarıyılında Annemarie-Schimmel Vakfı ile Bonn Üniversitesi İslam Araştırmaları ve Orta Doğu Dilleri Bölümü'nde misafir araştırmacı olarak bulundu. Başlıca akademik ilgi alanları arasında Osmanlı-Türkiye siyasi tarihi, milliyetçilik, sol akımlar, siyasal iktisat ve emek tarihi yer almaktadır. Ülker'in yayınlanmış kitapları arasında *Mütareke'nin İlk Yıllarında İstanbul'da Direniş ve Sol, 1918-1920* (Sosyal Tarih Yayınları, 2020) *Meşrutiyet'ten Cumhuriyete Mesleki Temsil ve Sol* (Yordam Kitap, 2023), *Istanbul at the Treshold of Nation State: Allied Occupation, National Resistance, and Political Conflict, 1918-1923* (Berghahn Books, 2024) bulunmaktadır.

Gülhan Balsoy

İstanbul Bilgi Üniversitesi Tarih bölümünde öğretim üyesidir. Doktorasını Binghamton Üniversitesi Tarih bölümünde yaptı. Geç Osmanlı doğum politikalarını incelediği doktora tezi The Politics of Reproduction in Ottoman Society, 1838–1900 (Routledge, 2013) ismiyle basıldı. Bu çalışmanın Türkçesi Kahraman Doktor İhtiyar Acuzeye Karşı: Geç Osmanlı Doğum Politikaları ismiyle Can Yayınları'ndan yayımlandı. 2025 yılında yayımlanan kitabı Osmanlıda Avare Kadınlar: 19. Yüzyıl Aile Krizi ve Kadın Yoksulluğu (Fol, 2025) kimsesiz kadınların deneyimlerini ele alıyor. International Journal of Middle East Studies, Middle Eastern Studies, Social History of Medicine, Labor History, Journal of Ottoman and Turkish Studies gibi dergilerde ve çeşitli kitap derlemelerinde yayın yaptı. Toplumsal cinsiyet, emek ve tıp tarihi alanlarında araştırma yapıyor. Feminist tarih metodolojisi üzerine iki yazarlı bir kitap hazırlığı içinde.

Hale Överoğlu

Hale Överoğlu Koç Üniversitesi Tarih Bölümü'nde doktora adayıdır. Yüksek lisansını Koç Üniversitesi Karşılaştırmalı Tarih ve Toplum Çalışmaları'nda, lisansını İstanbul Bilgi Üniversitesi Tarih ile İngilizce Öğretmenliği bölümlerinde çift anadal yaparak tamamlamıştır. Doktora araştırması iki savaş arası dönemde Türkiye, İspanya ve Birleşik Krallık'ta ulus-aşırı kadın hareketlerine odaklanmaktadır. Araştırma alanları arasında ulus-inşası, sosyal hareketler, kadın ve toplumsal cinsiyet tarihi yer almaktadır. 2019'dan günümüze Koç Üniversitesi'nde Araştırma ve Öğretim Asistanı olarak çalışmaktadır.

Başak Tuğ

Başak Tuğ, 2009 yılından bu yana İstanbul Bilgi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde öğretim üyesidir. Osmanlı ve Cumhuriyet tarihinde toplumsal cinsiyet, namus söylemleri ve onur kavramının dönüşümü üzerine çalışmaktadır. Tuğ, Europe in the Middle East, Middle East in Europe (EUME), Wissenschaftskolleg zu Berlin ve Gerda Herkal Stiftung bursiyeri olarak 2013-2014 ve 2018-2020 yılları arasında akademik çalışmalarını Almanya'da sürdürmüştür. Ayrıca, kendisi Tarih Vakfı yönetim kurulu üyesidir.

New York Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Araştırmaları ve Tarih Programı'nda tamamladığı doktora tezi araştırmasına dayanan Politics of Honor: Sexual Violence and Socio-Legal Surveillance in Early-Modern Ottoman Anatolia başlıklı kitabı 2017'de Brill Yayınevi'nden basılmıştır. Bu çalışma, Namus Siyaseti: 18. Yüzyıl Osmanlı Anadolusu'nda Irz, Şiddet, Hukuk başlığıyla İletişim Yayınları tarafından 2023 yılında Türkçe'ye kazandırılmıştır. Yazarın ayrıca The Ottoman World (der. Christine Woodhead, Routledge: 2012), Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları (der. Feryal Saygılıgil, Dipnot: 2016) ve Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt 10: Feminizm (der. Feryal Saygılıgil, Nacide Berber, İletişim: 2020), Histories of the Political Thought in the Ottoman World (der. Nedim Nomer & Kaya Şahin, Oxford University Press: 2024) Cambridge Companion to Ottoman History (der. Alexis Wick, Cambridge University Press: 2025) kitaplarında makaleleri yer almaktadır.

Tuba Demirci

ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde lisans, İngiltere Essex Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Tarihi Programında yüksek lisans, Bilkent Üniversitesi Tarih Programı'nda doktora derecesini tamamlamıştır. 2002- 2025 arasında Sabancı, Başkent, Marmara, Kanada- Calgary, Topkapı, İstanbul Bilgi, Mehmet Aydınlar Acıbadem ve Işık üniversitelerinde çeşitli dersler vermiş, Altınbaş ve Beykoz Üniversitelerinde öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Toplumsal cinsiyet rejimlerinin gelişimi-değişimi; feminist tarih-yazımı; kadın hareketi, sosyal politika tarihi, aile kent ve mülteci hareketleri, dünya ve Ortadoğu bölgesi siyasi ve sosyal tarihi öğretimi ile sosyal bilimler müfredatında toplumsal cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık karşıtı yöntemler geliştirilmesi ilgi alanlarıdır; bu konularda çeşitli yayınlar yapmıştır.

Ömer Turan

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi. Bilkent Üniversitesi İktisat Bölümü'nden mezun olduktan sonra yüksek lisansını ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde, doktorasını ise Central European University, Sosyoloji ve Sosyal Antropoloji Bölümü'nde tamamladı. Ağırlıklı olarak tarihsel sosyoloji, sosyal teori, sosyal hareketler, siyaset sosyolojisi, kolektif bellek ve düşünce tarihi üzerine çalışıyor. Devlet Aklı ve 1915: Türkiye'de "Ermeni Meselesi" Anlatısının İnşası (İletişim Yayınları, 2018) başlıklı kitabın yazarlarından. Editörlüğünü üstlendiği 1968: İsyan, Devrim, Özgürlük başlıklı derleme kitap 2019'da Tarih Vakfı Yurt Yayınları tarafından yayımlandı. Kapitalizm ve Demokrasi: Bir Zıtlığın Anatomisi (Metis Yayınları, 2023) ve açık erişim olarak çıkan İlk Yüzyılı Biterken Cumhuriyet: Demokratikleşme Momentleri, Sıradan İnsanlar ve Siyaset (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2024) başlıklı derleme kitapların editörlerinden.

Doğan Gürpınar

Doktorası Sabancı Üniversitesi'nde tarih alanında alan Doğan Gürpınar İTÜ'de İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü'nde profesör olarak çalışmaktadır. Tarihyazımı, Türkiye'de ideolojiler, fikir tarihi ve kültürel tarih alanlarında yoğunlaşan Gürpınar'ın yayınlanmış bazı kitapları; Imperial Ottoman Diplomacy (2013), Ottoman/Turkish Visions of the Nation, 1860-1950, Conspiracy Nation: Conspiracy Theories in Turkey (2019) gibidir.

Zeyneb Çağlıyan İçener

Lisans eğitimini İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde 2001 yılında tamamladı. Lisansüstü çalışmalarını İhsan Doğramacı Bilkent

Üniversitesi'nde sürdürdü ve Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi alanında 2002'de yüksek lisans derecesini, 2010'da doktora unvanını aldı. 2018'de Siyasal Hayat ve Kurumlar bilim alanında Doçent unvanını kazandı. 2020'den beri İstanbul Ticaret Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde görev yapmaktadır. Akademik çalışmaları ağırlıklı olarak Türkiye Siyaseti, Türk Siyasal Düşüncesi genel başlığı altında Türkiye'de siyasal sistem tartışmaları, cumhurbaşkanlığı, demokratikleşme, muhafazakârlık, Batılılaşma ve kadın konularında yoğunlaşmaktadır. Çalışmalarından bazıları Turkish Studies, Southeast European and Black Sea Studies, Bilig: Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Studia Europejskie – Studies in European Affairs, Liberal Düşünce ve Muhafazakâr Düşünce dergilerinde yayımlanmıştır.

Hasan Kılıç

Hasan Kılıç, 1988 yılında Bingöl'de doğdu. İlköğretim ve lise öğrenimini Bingöl'de tamamladı. Lisans ve Yüksek Lisans öğrenimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı. Doktorasını Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde tamamladı.

Doktora tezi kitap olarak 2024 yılında "Devlet ve Borçla Yönetmek, 2002-2020" adıyla Ayrıntı Yayınları tarafından basıldı. 2023 yılında Dipnot Yayınları tarafından yayınlanan Kürtler ve Cumhuriyet adlı derleme esere katkı sağlamıştır. Siyaset felsefesi, devlet kuramı, Türkiye siyasi tarihi, Kürt Sorunu gibi alanlarda çalışmalar yapmaktadır.

Hakemli dergilerde çalışma alanlarıyla ilgili makaleleri yayınlanmıştır. Çeşitli gazete, internet sitesi ve dergide yazıları yayınlanmış, ulusal konferanslarda sunumlar yapmıştır.

Buğra Can Bayçifci

Lisans eğitimini 2017'de Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tarih Bölümü'nde tamamladı. 2018'de University of St. Andrews Tarih Bölümü Düşünce Tarihi yüksek lisans programından mezun oldu. 2024'te Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü'nde *March on the West: Turkish and Italian Perceptions of Fascism and Kemalism, 1919–1938* başlıklı doktora tezini tamamladı. 2021'den beri Üsküdar Üniversitesi Tarih Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları Türk-İtalyan düşünce ilişkileri, geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemi siyasal düşünce tarihi ile tarih ve sosyal bilimlerde yaklaşım ve metodoloji konularına odaklanmaktadır. Ayrıca çağdaş dünya tarihi alanında çevirileri yayımlanmıştır.

Murat Metinsoy

Prof. Dr. Murat Metinsoy (1 Mayıs 1978) İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi. Boğaziçi Atatürk Enstitüsü'nden yüksek lisans (2004) ve doktora (2010) derecelerini aldı. Boğaziçi Üniversitesi'nde araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi olarak çalıştı, dersler verdi. 2007-2008'de Ohio State University'nin doktora bursuyla ABD'de doktora çalışmaları yaptı. 2010-14 yılları arasında American Research Institute in Turkey (ARIT), TÜBİTAK ve TÜBA burslarıyla ODTÜ Tarih Bölümü'nde doktora sonrası araştırmaları gerçekleştirdi. İlk baskısı 2007'de yayımlanan (yeni baskıları 2016, 2018 ve 2020'de İş Bankası Kültür Yayınları'ndan çıkan) İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye: Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum başlıklı kitabıyla Türk Sosyal Bilimler Derneği'nin kitap dalında Genç Sosyal Bilimci Ödülü'nü, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi'nin Bankacılık ve Finans Tarihi Yarışması'nda En İyi Kitap Ödülü'nü aldı. 2021'de Cambridge University Press tarafından yayımlanan The Power of The People: Everyday Resistance and Dissent in the Making of Modern Turkey kitabı ise 2022 The Ottoman Studies Association'ın

Kitap Ödülü'ne layık görüldü. Türkiye'de siyasi ve toplumsal değişim, otoriter rejimlerde toplumsal direniş ve mücadeleler, gündelik yaşamda siyaset gibi konulardaki makaleleri ve kitap bölümleri International Journal of Middle East Studies, Middle Eastern Studies, New Perspectives on Turkey, Journal of Balkan and Near Eastern Studies, International Journal of Turcologia, Toplum ve Bilim, Tarih ve Toplum: Yeni Yaklaşımlar ve Toplumsal Tarih gibi ulusal ve uluslararası yaygın dergilerde ve derleme kitaplarda yayımlandı.

Sultan Serter

Sultan Serter, 19 Ekim 1992'de Antalya'nın Gazipaşa ilçesinde doğmuştur. Lise öğrenimini 2010 yılında Gazipaşa Anadolu Lisesi'nde tamamlayan Serter, lisans ve yüksek lisans düzeyinde çok disiplinli bir akademik yolculuğa sahip olmuştur. Eğitim hayatına Ege Üniversitesi Hemşirelik Bölümü'nde başlayan Serter, 2014 yılında buradan mezun olmuş, aynı yıl Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGSÜ) Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema-TV Bölümü'nde lisans eğitimine başlamış ve 2022 yılında bu alandaki çalışmalarını tamamlamıştır.

Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Sinema-TV yüksek lisansına devam etmiş, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisans eğitimini sürdürmüştür. Ayrıca Marmara Üniversitesi'nde Yerel Yönetimler ve Kent Politikaları, Sakarya Üniversitesi'nde Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Mersin Üniversitesi'nde Kadın Araştırmaları, Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Deniz Turizmi gibi çeşitli yüksek lisans programlarına da katılarak disiplinler arası bilgi birikimini zenginleştirmiştir. Bunun yanı sıra sinema, sanat yönetimi, moda ve marka yönetimi, modern sanat tarihi, dinler tarihi, cumhuriyet antropolojisi, afet psikolojisi, toplumsal cinsiyet kuramı gibi konularda pek çok sertifika programı ve atölyeye katılmıştır. Vakko Esmod Moda ve Marka Yönetimi, ODTÜ Editörlüğe Giriş, Hacettepe Üniversitesi Diksiyon ve Etkili Konuşma, YTÜ & Kültür Bakanlığı Sanat Yöneticiliği, İMA Kişisel İmaj ve Stil Danışmanlığı, TESAM Türk Dünyası Yaz Okulu ve Bilgi Üniversitesi gibi eğitimleri ile kendini sürekli geliştirmiştir.

Onur Alp Yılmaz

Siyaset Bilimci ve kamuoyu araştırmacısı. Yüksek lisansını Bilgi Üniversitesi'nde, doktorasını ise Ankara Üniversitesi'nde tamamladı. 2023'te doçent oldu. Avrupa siyaseti, siyasi partiler, popülizm, aşırı sağ, kutuplaşma, çağdaş siyasal ideolojiler, Türk siyasi tarihi, siyaset felsefesi, Kürt sorunu ve Türk dış politikasıyla ilgileniyor. Önceden Halk TV ve Independent Türkçe gibi mecralarda köşe yazarlığı yapan Yılmaz, şu an Medyascope'ta yazıyor.

Murat Hatip

Murat Hatip, lisans eğitimini 2008-2013 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde tamamladı. 2013-2019 yılları arasında İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimini sürdürdü ve "A Reevaluation of the Politics of Düzce Uprisings against Ankara during the National Struggle Period" başlıklı tezini Doç. Dr. Hüseyin Alptekin danışmanlığında hazırladı. 2019-2025 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda doktora çalışmasını tamamlayarak "Tek Partiden Çok Partili Döneme Geçiş Sürecinde Türkiye'de Yolsuzluk Tartışmaları (1943-1948)" başlıklı tezini Prof. Dr. Nuray Özdemir Tiryaki danışmanlığında sundu.

Akademik çalışmaları TÜBİTAK BİDEB 2205 (2008-2013) ve TÜBİTAK BİDEB 2210E (2013-2016) burslarıyla desteklenmiştir. Ayrıca 2024 yılında Erasmus Kısa Dönem Doktora Staj Programı kapsamında University of Bamberg'de, 2025 yılında ise KA131 Erasmus+ BİLKON projesi kapsamında Johannes Gutenberg University Mainz'de misafir araştırmacı olarak bulunmuştur.

2015 yılından itibaren Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Akademik ilgi alanları Türkiye'nin siyaset kültürü ve sosyal tarihi üzerinedir.

Nurşen Gürboğa

ODTÜ Uluslararası İlişkiler bölümü mezunu. 1995 yılında Boğaziçi Üniversitesi'nin Tarih bölümünden yüksek lisans, 2005 yılında Atatürk Enstitüsü'nden doktora derecelerini aldı. Doktora çalışması "Mine Workers, the State and War: The Ereğli-Zonguldak Coal Basin as the Site of Contest, 1920-1947" adı altında Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi tarafından 2006-2007 dönemi iktisat tarihi alanında en iyi doktora tez çalışması seçilerek yayınlandı. 2011'de Berlin'de "Europe in the Middle East Middle East in Europe" ve 2014'te "Re-work" araştırma programları kapsamında Şirket-i Hayriye işçileri üzerine çalıştı. İlgi alanları arasında geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemleri sosyal ve iktisadi tarihi, emek tarihi, sosyal politika tarihi sayılabilir. 2003 yılından bu yana Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümün'de dersler vermektedir. Tarih Vakfı Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı sürdürmektedir.

Yavuz Selim Karaburun

Araştırma Görevlisi, Abdullah Gül Üniversitesi Yönetim Bilimleri Fakültesi Ekonomi Bölümü, İktisat Tarihi Anabilim Dalı'nda görev yapmaktadır. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat Bölümü'nde, yüksek lisansını ise aynı üniversitenin İktisat Tarihi Anabilim Dalı'nda tamamlamıştır. Halen Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Tarihi Doktora Programı'nda Prof. Dr. Alp Yücel Kaya danışmanlığında tez önerisini sunma aşamasındadır. Araştırma alanları, erken modern Osmanlı iktisat tarihi çerçevesinde kapitalizme geçiş tartışmaları, tarımsal üretim ve ticaret ile toplumsal ilişkilere odaklanmaktadır.

Ozancan Bozkurt

2021 yılında Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji ve Psikoloji çift anadal programından mezun oldu. Aynı yıl Koç Üniversitesi Karşılaştırmalı Tarih ve Toplum Çalışmaları yüksek lisans programına başladı ve bu süreçte Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi kırsal yapıları üzerine yoğunlaştı. 2023 yılından itibaren Ege Üniversitesi İktisat Tarihi doktora programında akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Başlıca ilgi alanları arasında Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemlerinde kırsal toplumsal ilişkiler, tarım politikaları ve kapitalizme geçiş dinamikleri yer almaktadır.

Ekin Mahmuzlu

Ekin Mahmuzlu, Osmanlı İmparatorluğu ve modern Türkiye üzerine çalışan bir iktisat tarihçisidir. Hâlihazırda Işık Üniversitesi'nde modern Türkiye tarihi ve Orta Doğu tarihi dersleri vermekte olup, aynı zamanda üniversitenin çevrim içi tarih derslerinin koordinatörlüğünü yürütmektedir. Daha önce Thalis Black Sea ERC projesi kapsamında

(Sinop, Trabzon, Samsun, Giresun ve Ordu limanlarını kapsayan) araştırmacı olarak görev almıştır. İlk kitabı *"Agrarian, Commercial, and Maritime Change in the Southeastern Black Sea Region: Production, Ecology, and Institutions (1830s-1910s)"* 2025 yılında Brill Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

TÜBİTAK destekli "Commercial Shipping in the Ottoman Empire (1774–1914)" başlıklı proje kapsamında doktora sonrası araştırmalarını sürdürmüştür. Hâlen TÜBİTAK 1001 programı tarafından desteklenen "Transformation and Mapping of Port of Samsun (1829–1990)" başlıklı projede yürütücü olarak görev yapmakta ve aynı zamanda "Shadow Trade: Unraveling Maritime Smuggling Between the Russian and Ottoman Empires (1853–1914)" başlıklı doktora sonrası araştırma projesinde çalışmalarına devam etmektedir.

Osman Akar

Lisans derecemi İzmir Ekonomi Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nden 2014 yılında aldım. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisat Yüksek Lisans programını 2019 yılında "Cumhuriyet Kurulurken İzmir'de Ücretli Emeğin Sosyo-Ekonomik Durumu" başlıklı tezimi savunarak ve Dokuz Eylül Üniversitesi İktisat Doktora programını 2025 yılında "Erken Cumhuriyet Döneminde İzmir İncir Sektöründe Sınıf Mücadeleleri" başlıklı tezimi savunarak tamamladım. 2016 yılından bu yana İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışıyorum.

Erken Cumhuriyet Dönemi İzmir ve art bölgesini merkeze alan çalışma konularım; emek piyasasının yapısı ve dinamikleri, işçilerin çalışma koşulları, sınıf örgütleri ve mücadele pratikleri, sınıf içi çatışma, korporatizm gibi başlıkları kapsıyor. Araştırmalarımda büyük veriye ulaşma bağlamında; grev, örgüt üyeliği, toplantı mekanları ve sıklığı, ücretler, toplam işçi sayısı, burjuvazi içindeki ağlar, şirket yönetimleri, sermaye büyüklüğü, sanayi altyapısı ve nüfusun bölgesel dağılımı hakkındaki istatistiki verinin toplulaştırılmasına ve nitel verinin sayısallaştırılmasına odaklanıyorum. Bu gündem ile devam ettiğim çalışmalarımda, İzmir iktisat tarihinin sınıfsal bir perspektiften daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlıyorum.

Emre Erkan

Dr. Emre Erkan 1978 yılında İstanbul'da doğdu. Saint Benoit Lisesi'nin ardından 2004 yılında Galatasaray Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünden mezun oldu. 2010 yılında Galatasaray Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler alanında tezli yüksek lisansını, 2021 yılında Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Taşrada Muhalefet (1945-1950)" başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. Çeşitli üniversitelerde ders vermekte ve Tarih Vakfı'nın Toplumsal Tarih Akademi dergisinde editör yardımcılığı ve dil editörlüğü yapmaktadır.

Dr. Emre Erkan'ın araştırma alanları, geç Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri siyasi, sosyal ve ekonomik tarihi ve şehir monografilerine, Soğuk Savaş dönemi Türkiye siyasal hayatı ve dış politikasına, sosyal ve politik psikolojiye odaklanır. Doktora tezinde, Türkiye'de 2. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan muhalefetin siyasi parti şeklinde örgütlenmesinin yanı sıra İzmir, Zonguldak ve Konya'da tek parti yönetimine karşı ortaya çıkan ekonomik ve kültürel itiraz noktalarını ele almıştır.

Mithat Kadri Vural

Bergama'da dünyaya gelen Mithat Kadri Vural, temel eğitimini burada tamamladıktan sonra Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden mezun olmuştur. Yüksek Lisans ve Doktora eğitimine ise Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde devam etmiştir. Yüksek Lisans eğitimini "II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Sol Düşünceler", Doktora eğitimini ise "Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de Ermeni Sorunu" başlıklı çalışmalarıyla tamamlamıştır. 2020 yılında ise "Doçent" unvanını kullanmaya hak kazanmıştır.

2009 tarihinden itibaren Dokuz Eylül Üniversitesi bünyesinde akademisyen olarak görev yapan Vural'ın; özellikle Milliyetçilik, Türkiye'de Sağ-Sol Akımlar, Tarih-Roman İlişkisi ve Kemal Tahir, Köy Enstitüleri, Dil-Tarih Tasfiyesi, Tan Gazetesi, Türkiye'de Milli Bir Burjuva Oluşturma Çabaları, Eğitim Sistemi ve Sosyal Bilimler, Hasan Tahsin ve İlk Kurşun Meselesi gibi konular üzerine çeşitli çalışmaları yayınlanmıştır. Bunların yanında "II. Dünya Savaşı Türkiye'sinde Millet Dergisi ve Anadolucu Milliyetçilik" adlı çalışması Libra Kitapçılık tarafından basılmıştır.

Halil Akkurt

Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğretim üyesidir. Yıldız Teknik Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı'nda doktora derecesini tamamlamış, Leiden Institute for Area Studies'te post-doktora çalışmaları yapmıştır. Türkiye Solunda Osmanlı Toplum Yapısı Tartışmaları 1960–1980 (İmge, 2020) adlı kitabın yazarıdır.

Erdem Ayçiçek

Lisans eğitimini Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlayan Erdem Ayçiçek, aynı bölümden bölüm birinciliği ve yüksek onur dereceleri ile mezun olmuştur. Yüksek lisans eğitimini de yine aynı üniversitede tamamlayan Ayçiçek, akademik kariyerini Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda sürdürerek doktora derecesi almıştır.

Akademik çalışmalarının yanı sıra, Türkiye'de insani yardım ve uluslararası göç alanlarında faaliyet gösteren çeşitli sivil toplum kuruluşlarında farklı düzeylerde görevler üstlenmiştir. Bu kapsamda saha araştırmacısı, toplum temelli destek çalışmaları asistanı, kıdemli izleme ve değerlendirme sorumlusu, proje yöneticisi ve programlar sorumlusu olarak çalışarak hem saha uygulamaları hem de kurumsal yönetim deneyimi edinmiştir. Araştırma alanları arasında Türk modernleşmesi, siyasal düşünce, zorunlu göç, geri dönüş ve yeniden uyum çalışmaları öne çıkan Ayçiçek'in, bu temalarda yürüttüğü saha araştırmaları ve yayımlanmış akademik makaleleri bulunmaktadır.